

Østfoldslekt

SLEKT OG DATA
ØSTFOLD

INNHold bl. a:

Landsmøtet s. 3

**En gledelig
overraskelse s. 5**

Arkiv Øst s. 8

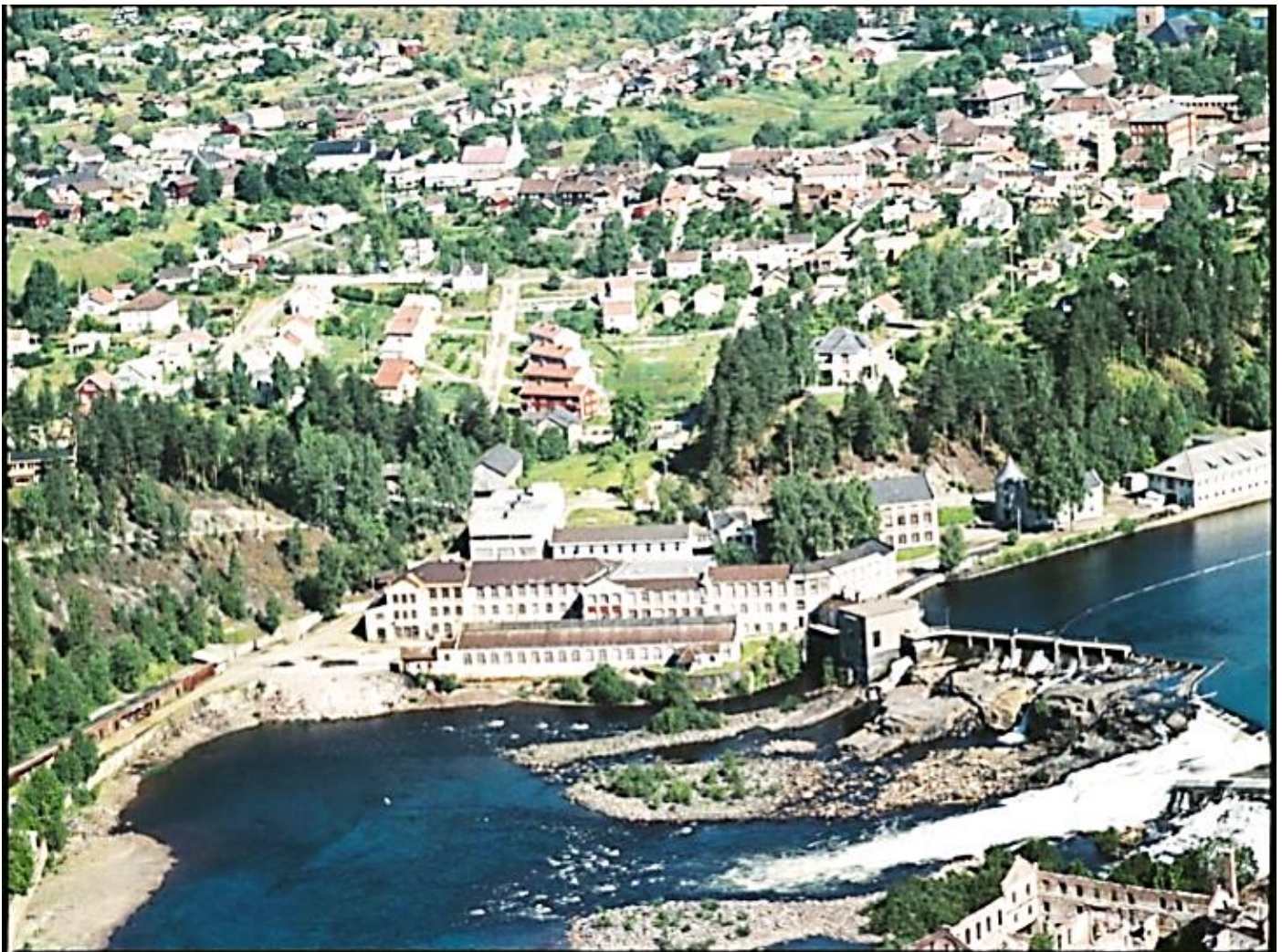
**Mer ut av de samme
kildene? s. 10**

**Släktforskar-
dagarna 2022 s. 14**

Datahjørnet s. 24

**Kongsbergturen
s. 27**

Digitalt medlemsblad, nr. 2-2022

Kjære medlemmer!

Nye muligheter

Pandemien har kommet litt på avstand. Vi har fortsatt en «drøss» webinarer som er nyttige og relevante. For medlemmer som av ymse grunner har vanskeligheter med å delta fysisk vil disse være ekstra verdifulle. Samtidig gir det mange av oss impulser om å bygge videre og oppdatere informasjonen.

Pandemien har også gjort nettmøter til allemannseie. Jeg mistenker at det er mange som foretrekker fysiske møter. At nettet er blitt en anerkjent møteplass for de fleste må vi akseptere. På nettet møter vi medlemmer som ikke møter opp fysisk. Tilbudet til medlemmene fra sentralt hold vil i stor grad være nettbasert. Oppdatering av gravminnene er i full gang. Vi har akkurat gjennomført en oppgradering av de sentrale serverne. Jeg håper det fører til at det går litt kjappere.

Vi er i gang med et prosjekt som vil kunne hjelpe medlemmene med å finne kilder til informasjon. Tanken er at man beskriver en persons «profil» i tid, geografi og kanskje andre ting. På grunnlag av det vil man få en liste over aktuelle kilder der man kan lete videre. Løsningen vil ikke ha egne personopplysninger, bare beskrivelse av kilder.

Vi hører gjerne fra medlemmene. Har du en slektshistorie å fortelle, er spaltene i Østfoldslekt åpne. Stor eller liten er like velkommen. Vi kan kontrollere rettskrivingen hvis ønskelig. Forslag til tema på medlemsmøter eller andre aktiviteter hører vi gjerne om.

Vi går mot en mer «normal» høst enn på et par år. Lærerstreik og strømpris gjør at vi ikke har det helt «som i gamle dager».

av Henning Pytterud
leder S&D Østfold

leder@of.slektogdata.no

Henning Pytterud

Bildet på forsiden: Kongsberg Våpenfabrikk, foto Widerøe Flyveselskaps flyfoto, fra Nasjonalbiblioteket <nb.no>. Se reportasjen fra Kongsberg-turen på side 27.

Noen glimt fra landsmøtet i Oslo i april

Slekt og Data Østfold stilte med fem representanter ved landsmøtet som fant sted i Oslo 2-3 april i år, under ledelse av Tone Moseid. Til stede var leder Henning Pytterud, avtroppende leder Morten Edvardsen, kasserer Kari M. Schiøtz samt styremedlemmer Laila S. Storli og Margaret H. Strand.

Her følger noen glimt fra programmet. Referat over møteanliggender og valg finner man på Slekt og Datas hjemmeside.

Det nye landsstyret fotografert etter møtet: Bakerst fra v: Jonny Lyngstad, Per-Ove Uthaug, Viggo Eide og Frode Dyrdal. Nederst fra v: Liv Birgit Christensen, Bente Nordhagen, Brit Hauge, leder Heidi Ringsrød og Sissel Marit Bue. (Bilde fra Slekt og Datas hjemmeside)

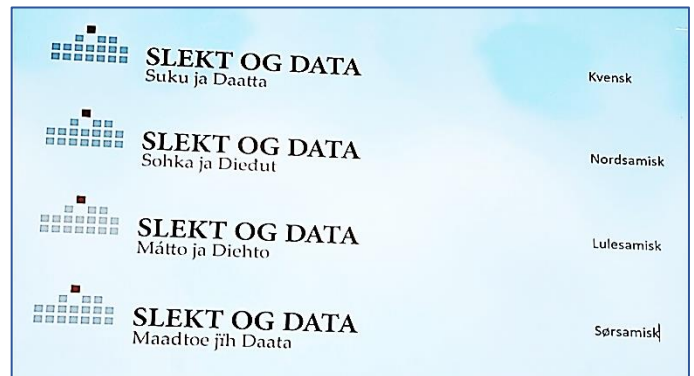
Den nye generalsekretæren Lina Bjelland Myrvoll var også til stede.

Trygg Jakola taler til forsamlingen (Bilde: M. Strand)

Det ble delt ut 3 hederspriser: til Anne Schiøtz som var avtroppende generalsekretær; til Otto Jørgensen som har jobbet for å spre kunnskap om slektsprogrammet *Brother's Keeper* i Norge; og til Trygg Jakola fra Finnmark, som har gjort en stor

innsats i samarbeid med Norske kveners forbund, og hjulpet mange å få kunnskap om sine kvenske forfedre.

Hvis du lurer på hva Slekt og Data heter i andre norske språk, så har Slekt og Data nå fått offisielle navn i kvensk og de 3 mest brukte samiske språkene. (Bilde: M. Strand)

*Suka ja Daatta – Kvensk
Sohka ja Diedut – Nordsamisk
Mátto ja Diehto – Lulesamisk
Maadtoe jïh Daata - Sørsamisk*

Det ble holdt interessante presentasjoner om flere emner.

- Slekt og Datas omfattende tiltaksplan for kommende toårs periode ble presentert, både i organisasjonen og den digitale utviklingen.
- Unn Hovdhaugen fra Oslo Byarkiv fortalte om kilder til slekt i Oslo Byarkiv, og oppmuntret tilhørerne til å bruke arkivene mer. Vi lærte om forskjellige kilder som finnes i Byarkivet som ikke er digitalisert ennå, og hvilke opplysninger disse inneholder. Vi ble minnet om at Slekt og Data Oslo/Akershus er til stede med representanter i arkivet enkelte ettermiddager og kan være til hjelp for besøkende.
- Vi fikk stifte kjennskap med Teknisk Museum, som også har noe å bidra med når det gjelder slektshistorie. Vi lærte om er som var i lønnet arbeid på 1800-tallet og

Et fotografi av Hans Maartmann fra Mandal, senere Oslo, fra Norsk Teknisk Museum

presentasjonen gjorde bruk av noen flotte bilder av kvinner i diverse arbeids-situasjoner: arbeidere ved telegraf- og telefonsentraler; syersker og veversker; lærerinner; fabrikkarbeidere mm. Norsk Teknisk Museums fotosamling finner man her: <https://tekniskmuseum.no/foto>. Men samlingen er utgitt i samarbeid med [DigitaltMuseum](#), som er en felles plattform for fotografiske samlinger fra norske museer.

- Vi lærte om Kulturvernforbundets arbeid, de har som formål å styrke kulturarvens rolle i norsk samfunnsliv. Vi ble oppmuntret å delta i og bidra til årets kulturminnedager som finner sted i uke 36 (3-11. september 2022).

Frivillighetens år 2022 er med og setter fokus på den store innsatsen frivillige gjør landet rundt for å ivareta og videreformidle kultur og tradisjoner. Jeg siterer fra deres hjemmeside: «Vår felles kulturarv, våre historier og våre fysiske kulturminner ivaretas i stor grad av frivilligheten. Over hele landet eksisterer det tusenvis av lokale lag og foreninger som ivaretar, istandsetter og restaurerer alle mulige

slags kulturminner. De frivillige bidrar til en enorm kunnskapsoverføring knyttet til tradisjonelle håndverk og husflidteknikker. De videreformidler en levende del av vår historie og kulturarv, og bidrar til entusiasme, inkludering og levende lokalmiljøer.»

Slekt og Data deltar i feiringen av Frivillighetens år, bl.a. ved Slektsforskerdagen i oktober.

En gledelig overraskelse – med eller uten bismak?

av Anne-Marie
Sandhaug

Epost:
jsandhau@online.no

Enkelte ville nok rynke på nesa, men ikke en slektsforsker, vi tar helt av når vi finner en uventet opplysning – selv om noen ville ønske at opplysningen for alltid skulle være begravd under glemselens slør.

Min bestemor var utgangspunktet for min slektsforskning.

Med god hjelp av «gamlekara» i slektsforskergruppa, og gamle, slitte mikrofilmer i mitt lokale historielag for over 30 år siden, kartla jeg slekta hennes langt bakover, og bortover - både til høyre og til venstre og vidt og bredt.

Bestemor var nr. 3 i en søskenflokk på 11, iberegnet to halvsøstre som hadde hver sin far. To av hennes søsken døde som barn/unge, og resten av flokken har jeg kartlagt så godt jeg har kunnet med både ektefeller, barn, bosteder osv.

Unntatt EN! Og denne ene – han har jeg lett etter i årevis, uten resultat. Jeg kan følge ham fram til konfirmasjonen, og etter det er det bom stopp.

Min konklusjon har i mange år vært at han døde som ung. En av hans søstre døde som ung av tuberkulose, så da var det naturlig å tenke at han også kunne ha lidd samme skjebne.

Årsaken til at jeg ikke har fått denne antagelsen bekreftet/avkreftet er at kirkeboka for dette sognet og for denne perioden er brent; kirken brant ned, og tok med seg både prestens og klokkerens protokoller. Jeg har også lett i lensmannsprotokollen, uten resultat.

Folketellinger og kirkebøker er blitt saumfart, utflyttingslister og innflyttingslister til nærliggende kirkesogn likeså. Navnet er blitt snudd og vendt på; brukte han kun sitt ene fornavn, eller brukte han det andre, brukte han gårdsnavnet som etternavn eller brukte han patronym? Ja, spørsmålene var mange, men med års mellomrom har jeg foretatt nye søk, om igjen og om igjen, uten resultat.

Eller hadde han rett og slett emigrert? Til Amerika? Til Australia? Men nei, hverken på *Ancestry.com* eller *FamilySearch* er det spor etter ham.

I løpet at denne tiden har spørsmålet om denne brorens skjebne blitt rene gnagsåret. Det har irritert meg så grenseløst at jeg ikke har funnet ut hva som skjedde med ham. Ikke sånn at jeg går og tenker på det hele tiden, men når jeg sitter her og «flikker» på slektstreet mitt, så plager det meg at denne puslebiten mangler.

I løpet av disse årene har det skjedd mye i Digitalarkivet, som er den inngangsportalen jeg bruker i mine søk. Stadig flere kilder blir digitalisert, og etter hvert har det også blitt bedre søkemetoder (ikke alle er enig i det siste da).

Og med dette i tankene: Ny, bedre søkemotor i Digitalarkivet, og stadig nytt tilfang av kilder – da må jeg vel finne ham til slutt, var mitt håp (selv om

jeg altså var 99,99% sikker på at han døde av tuberkulose som barn).

Globalt søk i Digitalarkivet er en fin ting. Selv om vi oftest får over 10.000 treff er det fullt mulig å finne fram der, og etter å ha sett på [Slekt og Datas webinar](#) om søk i Digitalarkivet og fått et par gode tips der, gikk jeg til verket – igjen!

(Du må være innlogget på Slekt og Datas sider for å se webinarne).

Dere slektsforskere kan jo tenke dere hvor glad jeg ble da jeg en dag for ikke så veldig lenge siden endelig fikk treff på navnet hans, hans fulle og hele navn, med rett fødselsdato/år og rett fødested. BINGO hylte jeg ut til mine omgivelser – og lykken var stor!

Endelig skulle jeg få vite litt mere om denne personen, og som om ikke det var nok var det også et portrettbilde av ham, både rett forfra og i profil. Og med et femsifret nummer på brystet.

Ja, da begynner det vel å demre for noen og enhver hvilken kilde jeg plutselig hadde dumpet borti: Botsfengselets fangeprotokoll/fangealbum. Intet mindre.

Her var han altså. Innsatt. Ikke død som barn. Ikke emigrert. Han var i fengsel.

Men det mest morsomme var å se fotografiet av ham. Jeg så straks familielikheten, det var ikke tvil i min sjel.

Det jeg imidlertid ikke fikk vite – sånn uten videre – var hva han hadde gjort for å fortjene fengselsstraff, ei heller hvor lenge han var fengslet.

Jeg kontaktet Arkivverket, fylte ut søkeskjemaet etter alle kunstens regler, og trykte på send-knappen. Nå var det bare å smøre seg med tålmodighet, dette tar nok litt tid, tenkte jeg.

Men nei da, allerede dagen etter kom svaret; jeg måtte finne fram opplysningene selv, de hadde ikke kapasitet til å søke opplysninger som lå fritt tilgjengelige. Løsningen lå i Nasjonalbiblioteket, nærmere bestemt i tidsskriftet Polititidende, som NB har skannet og er fritt tilgjengelig for alle.

Og hva fant jeg der?

For over hundre år siden var bestemors bror først etterlyst i Kristiania for å ha stjålet et stort pengebeløp fra et skip som lå i havna. Deretter at han var arrestert, og dømt til 9 måneders fengsel for dette tyveriet, og at han ble løslatt på høsten samme året etter fullført straff. Dessuten var utseende hans beskrevet; hårfarge, øyefarge, høyde og vekt, spesielle kjennetegn som arr, tatoveringer osv.

Og deretter ble han borte for meg igjen.

Jeg tenkte meg godt om og kom til at blant de opplysningene jeg nå hadde fått sto det at han bodde i Kristiania.

Folketellingen for 1920 for Oslo/Kristiania er ennå ikke lagt ut i Digitalarkivet, men jeg gjorde allikevel et landsomfattende søk, uten resultat.

På Slekt og Datas sider ligger Folketellingen for Oslo 1923 – den er ikke fullstendig, men jeg gjorde allikevel et søk.

Og der var han igjen: Denne gangen var han innlagt på Rikshospitalet. Her var det opplyst fødselsdato/år, yrke og sivilstand. Han var ugift på dette tidspunktet.

Lenger kommer jeg ikke på nåværende tidspunkt.

Neste steg kan være å dra til Oslo byarkiv, og muligens få se sykehusjournalen hans, døde han eller ble utskrevet i god form, hvor bodde han, fikk han familie etter hvert? Spørsmålene står fremdeles i kø.

Og det er så sant som det er sagt: Det er gøy å være slektsforsker – du løser ett problem og får straks mange flere.

Så mitt råd er:

Ikke gi opp! Det ligger helt sikkert overraskelser og venter på noen og enhver.

Dette står å lese om denne fantastiske kilden på Digitalarkivet informasjonsside:

<https://www.arkivverket.no/nyheter/forbryterportrett-pa-nett>

Fotografier av kriminelle fra hele landet

I Statsarkivet i Oslo oppbevares arkivet etter kriminalavdelingen ved Oslo politikammer. I dette arkivet finnes det forbryteralbum med portretter av arresterte tilbake til ca. 1880. Blant de arresterte og dømte som finnes i albumene er det flest menn, men også bortimot 900 kvinner. De fotograferte er fra hele landet og i alle aldersgrupper. De eldste personene er født rundt 1810 og de yngste vil være født rundt 1900. Det er svært god kvalitet på fotografiene slik at man virkelig kan studere både ansikt og klesdrakt. I starten er de fotografert forfra, og senere får de et speil på skulderen slik at man også får se dem i profil. En del vanekriminelle vil også være fotografert flere ganger over tid slik at man kan se utviklingen etter hvert som de eldes.

<https://www.arkivverket.no/utforsk-arkivene/forbrytelse-og-straaff/fengselsarkiver/botsfengslet>

Styret 2022: Fra venstre: Leder Henning Pytterud, styremedlem Bjørn Julsen, varamedlem Bjarne H. Jacobsen, varamedlem Margaret H. Strand, sekretær Petter Lilleby, nestleder Laila S. Storli, styremedlem Ingvar Hognestad, og kasserer Kari M. Schiøtz

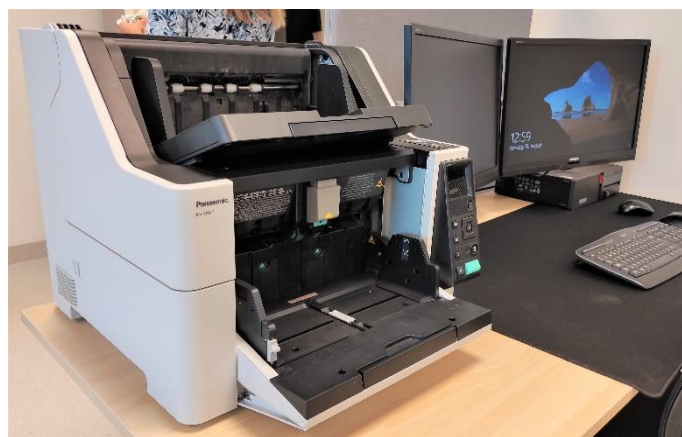
Offisiell åpning av Arkiv Øst

Den offisielle åpning

Arkiv Øst i Borgenhaugen har gjennomgått en massiv utvidelse den senere tid og inviterte til den offisielle åpningen den 25. august. De fleste deltakerne var representanter for de forskjellige kommunene i Viken som er del-eiere av arkivet. Slekt og Data Østfold var representert ved leder Tor Henning Pytterud og varamedlem Margaret H. Strand. Det ble samling ute i sola og alkoholfri velkomstdrink, taler, utdeling av blomsterbuketter og etter den offisielle åpning var det anledning å få seg en matbit og kaffekopp, og se seg omkring i det flotte bygget.

Arkivet var tidligere Østfold interkommunale arkivselskap (IKA). Det nye bygget inneholder et rommelig depot for arkivalia med over 40.000 hyllemeter kapasitet. Temperatur og luftfuktighet er optimalisert til formålet.

Her blir dokumenter opp til A2 i størrelse skannet

Vi fikk se flotte kontorlokaler og rom til muggsanering av papirmateriale som kommer inn fra kommunene, skanning av kilder osv.

Hele 40.000 hyllemeter med skyvbare hyller som denne er klare å ta imot arkivkilder fra eierkommunene i Viken

Skannede kilder av interesse for slektsgranskere blir lagt ut i Digitalarkivet, men dette er kun en liten prosent av beholdningen, så arkivet oppmuntrer oss til å besøke dem og bruke de lokale kildene de har: skoleprotokoller; fattigprotokoller; kommunale folketellinger; skatt- og ligningsprotokoller mm. Vanlige innsynsrestriksjoner gjelder. Deres kilder blir registrert i Arkivportalen, der man kan få oversikt over hva som finnes og hvor.

Henning Pytterud og Liv Birgit Christensen blir orientert om arbeidet med skanning av kilder

STØTT OSS MED DIN GRASROTANDEL!

Grasrotandelen gir deg som spiller hos Norsk Tipping mulighet til å bestemme hvem som skal motta noe av overskuddet til Norsk Tipping. Hver gang du spiller går inntil 7 prosent av din spillinnsats til den grasrotmottakeren du velger – uten at det går utover din innsats, premie eller vinningsjans. Vi oppfordrer deg til å støtte oss i SLEKT OG DATA ØSTFOLD

Bli Grasrotgiver i dag! Du kan bli grasrotgiver i alle Norsk Tippings kanaler eller ved å sende SMS «Grasrotandelen 993536431» til 2020

Mer ut av de samme kildene?

av Margaret H. Strand
redaktor@of.slektogdata.no

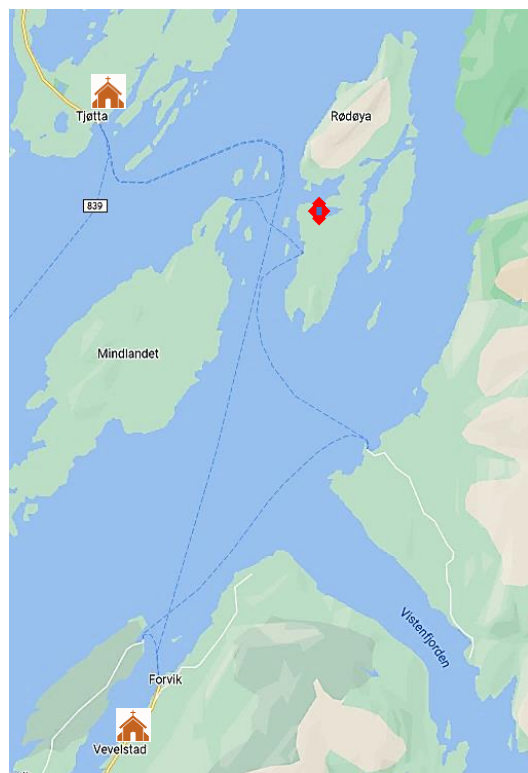
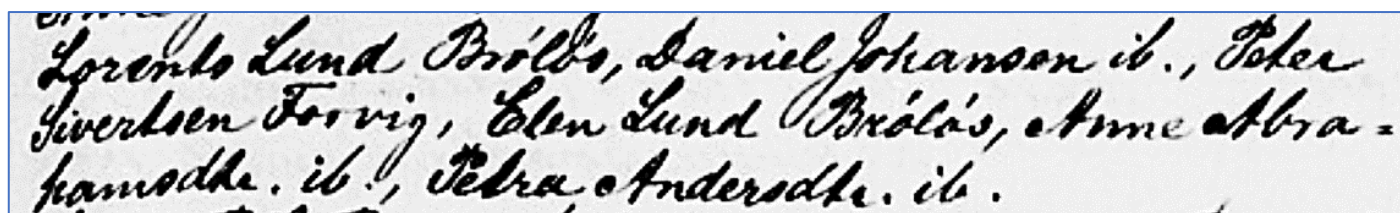
Man kan ofte lære mer om sine aner ved å se litt mer inngående på opplysningene i en kirkebok innføring eller i en folketelling, f.eks. ved å se på vitnene eller personer som er naboer.

Vitner

Det gis ofte det rådet å se nærmere på vitnene i dåp eller *cautionistene* ved ekteskapsinngåelse. Disse er som oftest nære slektninger, men kan også være naboer, arbeidskollegaer eller ved dåp også personer som familien vil hedre ved å oppkalle barn etter dem, om de er nære slektninger eller ikke.

Oppkalling etter personer som ikke er i slekt kan tyde på at det ligger en historie bak. Det kan, f.eks. være en som familien av forskjellige grunner står i takknemlighetsgjeld til.

Slik var tilfelle med min manns grandonkel som ble født på Rødøya i Tjøtta sogn i Nordland i 1884, og døpt *Lorents Emil Lund* (Edwardsen) i Vevelstad den 5. søndagen etter Trinitatis i 1884. Blant vitnene var Lorents Lund *Brøløs* og Elen Lund *Brøløs*.

Og hvorfor ble Lorents døpt i Vevelstad, og ikke Tjøtta som sine søsken, selv om familien bodde på samme sted hele tiden? Vitnene i dåpene til hans tre søsken som ble døpt i Tjøtta viste seg etter hvert å være nære slektninger, mens Lorents sine var ikke det så langt jeg kunne se.

Vevelstad, som vi ser fra kartet ([google.no](https://www.google.no)), er betydelig lenger unna. Familien bodde da i den midtre delen av Rødøya.

Jeg måte bakover i morens historie for å finne svaret.

Foreldrene til Lorents (som senere emigrerte til Midtvesten og ble der kjent som Lawrence Edwardson) var Edvard M. Karstensen og Jacobia P. Villumsdatter. Jacobia var datter til en husmann og fisker, Willum Nikolai Johnsen, som vi finner i 1865-tellingen med sin familie som *Husmand uten jord* på gården Brødløs i Vevelstad.

Jacobia på 12 år var ikke sammen med sin familie i 1865, så jeg lurte på om hun allerede var i tjeneste på en annen gård, selv om hun ikke var konfirmert ennå.

Men det viste seg at hun var nedtegnet som fosterdatter til gårdbruker og leilending Lorents Lund, også bosatt på Brøløs med sin hustru Elen, deres 2 sønner og en tjenestepike. Lorents Lund var av svensk ætt og innflytter fra Snåsa i Trøndelag.

Familien til Jacobia måtte ha vært temmelig fattige for at de skulle la datteren bli oppfostret hos en annen familie. Dette var ikke uvanlig der fattigdommen var stor, og skjedde igjen i samme slekt så sent som på 1920-tallet.

Men det viste seg å være en velsignelse for Jacobia at hun hadde gode pleieforeldre da hennes far, Willum, omkom på Lofotfiske i 1868.

Det ble ikke holdt skifte da Willum døde, for han eide ikke land og lite ellers av verdi. Hans kone og barn ble da «brødløse», da eldste sønnen var kun 16 år gammel, og 1875-tellingen viser at familien ble spredd.

Moren, Karen Knudsdatter, fikk stilling som tjenestepike hos en styrmann ved navn Torber Wige på Forvik i Vevelstad, men hun fikk tydeligvis ikke ha sine små barn hos seg der, noe som må ha vært en stor sorg.

Jacobia var fremdeles med sine pleieforeldre på Brødløs.

Den eldre broren Elisæus var bosatt på gården Høyholm, ikke så langt unna, der farfaren kom fra og onkelen bodde, og hadde nylig stiftet familie.

Lillebroren Karl, som var kun 5 år da faren døde, ble pleiesønn til en *Føderaadsmænd* og *Fisker* på Høyholm Søndre.

Jacobia hadde tre yngre søstre, hvorav en, Julianna, var død av skarlagensfeber året før faren omkom.

Emma, kun 10 år gammel, var *Tjenestetyende* hos sin 6 år eldre søster Hanna, på Blomsøya utenfor Brønnøysund, i 1875.

Hanna Vilhelmine var 8 år da faren omkom, hennes historie er spesiell – den korte versjon er søm følger:

Hun ble gravid 15 år gammel, giftet seg med barnefaren like etter at hun fylte 16, og fødte så den første av 14 barn. Mannen, som var fisker, omkom i 1904 på Lofotfiske, da hans yngste sønn var halvannet år gammel. Enken Villumine, som

hun kalte seg da, hadde ni gjenlevende barn, hvorav syv var mindreårige, og hun hadde allerede tatt til seg et fosterbarn.

Hun var enke i hele 43 år, og jeg fant tilfeldigvis hennes gravsten da jeg lette etter andre gravstener i Alstahaug kirkegård for noen år siden. Hun døde i sitt 88-ende år, et halvt år før jeg ble født.

Forliset, der hennes mann og to sønner omkom, er fylldig beskrevet i boken *Drama fra virkeligheten*, av Odd Sørensen. Villumine drev gården videre med hjelp av de eldste barna.

Det er tydelig at Jacobia må ha følt kjærlighet og takknemlighet til sine fosterforeldre da hun valgte å hedre dem ved å kalle opp sin 2. sønn etter fosterfaren, Lorents Lund. Og når moren ble for gammel til å arbeide, var det Jacobia som tok seg av henne, noe vi ser fra 1891-tellingen som viser Karen bosatt med Jacobia og hennes mann på Rødøya.

NABOER

Men vi hører ikke like ofte det rådet å bruke litt tid på å kikke på naboene til våre aner, noe som er mulig i mange av folketellingene. Det er ikke alltid så lett i norske folketellinger som det er i tellinger fra UK eller USA, f.eks. der skjemaene ble fylt ut på en annen måte og man lett kan se hvem som bodde ved siden av ved å se oppover eller nedover listene.

Registreringsentralen for Historiske Data

Registreringsentralen for Historiske Data <https://rhd.uit.no> har en grei funksjon for å finne naboene til personene vi er interessert i (se øverst på neste side). Man bruker piltastene for å navigere att og fram, en funksjon som ofte blir oversett. Men Registreringsentralen har ikke alle folketellingene, kun 1865, 1875, 1900 og 1910 og kun i transkriberte søkbare versjoner. De har nå

fått 1801-telingen også, men man finner den kun ved å bruke den avanserte søkefunksjonen. (De har noen få utdrag fra 1885- og 1891-tellingene.)

← Forrige bosted → Neste bosted

- Tellingsår: **1865**
- Kommune: **Jeløy**
- Kommunenummer: **0194**
- Navn på bosted: **Mos Værks Grunde***

Digitalarkivet

Det er mer tidkrevende å navigere til nabo-bosteder i Digitalarkivet sine folketellinger, fremgangsmåten er avhengig av hvilken telling man bruker. I skannede tellinger som har flere typer liste kan man klikke seg fram eller tilbake i personsedlene (som ofte består av to sider) helt til man kommer til neste bosted, eller klikke på *Vis innholdsside* for så å velge tellingskrets.

Første Forrige Neste Siste

Denne funksjonen i Digitalarkivets skannede folketellinger tar en kun til personer på samme bostedet, forrige person/neste person osv. og ikke videre til forrige bosted/neste bosted.

Men man kan også navigere videre ved hjelp av lenken til tellingskrets i menyen på høyre side. Dette tar en til en liste over bosteder der det er oppgitt gårds- og bruksnummer, antall personer mm. Og man kan da klikke seg inn på de forskjellige gårdene/bruk/hus i nærheten.

Kildeinformasjon:

Folketelling 1920 for 0194 Moss herred

[Gå til full kildeinformasjon >](#)

Fylke:	Østfold
Kommune (1947):	Moss
Geografisk område:	Moss komm. Moss fogd.
Startår:	1920
Sluttår:	1920

Tellingskrets:

006 Kambo >

Herred / By:	Jeløy
Prestegjeld:	Moss
Sogn:	-

Jeg foretrekker derfor Registreringssentralens metode for de tellingene de har.

Ikke alle naboer er nødvendigvis slektninger eller inngiftet i slekten, men ikke sjelden kan vi lære en del mer om familien vi gransker, slektskapsforhold, levevilkår, sosial status ol. ved å ta en titt på personer som bodde i samme bygård,

nabohus, andre husholdninger på samme gården eller i nærliggende gårder. Ingen person lever sitt liv helt i isolasjon, og ved å finne opplysninger om disse kan man ofte finne ut mer om den person man er interessert i.

FAN-METODEN

Når man står overfor en genealogisk «murvegg» og ikke klarer å finne opprinnelsen til en ane ved vanlige fremgangsmåter, kan man prøve å forske på en annen tilknyttet person.

Dette kalles på engelsk for **FAN**-metoden, som står for **Family, Associates and Neighbours**, dvs. familie, kollegaer eller venner, og naboer. Og selve ordet FAN betyr en vifte, som symboliserer at man prøver en bredere tilnæringsmåte.

Jeg satt for noen år siden helt fast ved opphavet til min manns grandonkels kone. Jeg visste at hun var av svensk slekt, men hvor i Sverige hun kom fra ante jeg ikke.

Nelson Gerhard Dahl Pettersen emigrerte fra Norge kort tid etter å ha besvangret en ung dame. Hans tante i Minneapolis hadde betalt overfarten. Nelson fartet omkring en del i USA, og i 1919 giftet han seg med Elisabeth Wikstrom i Arizona, mens 1920-tellingen viste hans hustru som *Charlotte* og hennes fødested som *Sweden*.

Brannmannen Nels G. Peterson som stolt bileier. Han sendte bildet hjem til sine foreldre i Norge med spørsmålet: Kender du igjen din son?

Jeg kom ikke videre med å finne ut om hennes immigrasjon eller opphav fra de kildene jeg hadde tilgang til på det tidspunktet, dette var en god del år siden. Å se på naboer i folketellingene fra Coconino, Arizona eller South Pasadena i California hvor de bodde senere ga meg ingen spor å gå etter. Vielsesprotokollen ga heller ingen

opplysninger om opphavet. Søk i tidligere folketellinger hjalp ikke, det viste seg senere at Charlotte hadde vært gift en gang før, med en svensk innvandrer ved navn Erik Vesterberg, og blitt skilt.

Et bibliotek i South Pasadena, hvor paret bodde lenge, ga meg svaret. De mailet meg kopi av Charlotte Elisabeth Petersons dødsmelding fra en lokal avis:

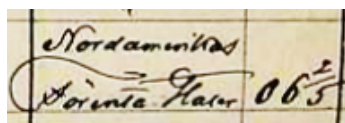
*Charlotte E. Peterson's Obituary:
South Pasadena Review
Tuesday July 12, 1949
Pg.8, col.6*

Mrs. Charlotte Peterson. Long-time resident passes away July 8. Mrs. Charlotte Peterson of 911 Orange Grove Ave. passed away July 8. A native of Sweden and a resident of South Pasadena for many years, she is survived by her husband Nels G. Peterson, and a sister, Mrs. Emily Koller of Los Angeles. Funeral services were held at two o'clock Tuesday afternoon, July 12, at the chapel of Turner, Stevens, and Eggleston, South Pasadena. The Rev. Thomas G. Picton officiated. Interment was at Mountain View Cemetery.

Her var navnet til en søster, Mrs. Emily Koller, så jeg kunne forsøke FAN-metoden. Jeg søkte etter henne i Ancestry sine US-folketellinger og immigrasjonslister.

Emily Johanna Koller var registrert i New York passasjerlister som innreist den 8. oktober 1950 på skipet Batory fra København. Hun var oppgitt å være 62 år gammel og født i Sverige, hvilket vil si at hun ble født omkring 1888. Flere folketellinger viste henne bosatt i Los Angeles med mann (født i Danmark omkring 1882) og barn. Hun var oppgitt å ha innvandret i 1907. Fødselsmeldingen til hennes sønn Edwin viste hennes pikenavn som *Wikstrom*, og dette stemte med Charlotte's pikenavn.

For å gi kortversjonen, flere søk i *Ancestry.com* og *FamilySearch* ga meg etter hvert en Emilia Johanna Wikström, født 10. februar 1888 i Skellefteå i Sverige. *Husförhörslängden* viste at denne tjenestepiken reiste til USA i 1906. Men hun var ikke sammen med sin familie i den opptegnelsen. Hun reiste via Göteborg, Grimsby, Glasgow og Boston, sammen med en jeg antok kunne være broren, og de skulle til en fetter i Boston.

Deretter klarte jeg å finne en Charlotta Elisabet Wikström født den 5. juni 1879 i Skellefteå, med foreldre Per Anton Wikström og Johanna Wikman. Et søk i svenske *Husförhörslängder* bekreftet da at Charlotte og Emily var søsken, og at jeg derfor hadde funnet riktig familie og opphavet til begge søstrene.

Flere kilder ble etter hvert tilgjengelig online, og senere søk ga meg flere opplysninger som bekreftet dette, bl.a. hennes første vielse i USA, der hennes foreldres navn var oppgitt.

Men jeg hadde ikke funnet hennes opphav den gangen jeg gjorde det uten å ha gått omveien om hennes søster, for jeg hadde i lengre tid forsøkt uten hell.

Så hvis du sitter fast et sted i slekten, prøv FAN-metoden.

Emigrantprotokoller fra Norge på Ancestry.com

Jeg ble nylig tipset om at det er lagt ut lister over norske emigranter på *Ancestry.com*. Vi har selvfølgelig mange slike databaser i Digitalarkivet, men det hender noen ganger at når man ikke får treff umiddelbart i en database, at det kan være verdt et forsøk i en annen samling med samme opplysninger. Navnene kan være skrevet annerledes slik at man lettere får treff, eller selve søkemåten kan bidra til andre resultater.

Så hvis man har abonnement på *Ancestry* eller *MyHeritage*, og er på jakt etter utvandrere, kan det være verdt å gjøre et søk der.

Noen av listene er maskinskrevet og alfabetisk, mens andre er håndskrevne og ført kronologisk. Så man kan søke på to måter, enten ved å søke på navn, eller ved å bla att og fram i sidene. Fordelen med de kronologiske listene er at man ser hvem som reiser sammen, noe som ikke kommer frem i Digitalarkivet sine databaser. Har samreisende samme etternavn, vil man selvfølgelig enkelt kunne finne dem i de alfabetiske.

Glimt fra de svenske slektsforskerdagene i Skövde

av Margaret H. Strand
redaktor@of.slektogdata.no

De svenske *Släktforskar dagarna* fant sted i Skövde helgen 20-21. august i år. To styremedlemmer fra Slekt og Data Østfold deltok, Laila S. Storli og Margaret H. Strand, samt Liv B. Christensen fra Slekt og Datas landsstyre. Jan Edner fra Slekt og Data Oslo/Akershus var også til stede. Det var første gangen undertegnede var med, og det var både en lærerik erfaring og en trivelig helg.

Skövde er den fjerde største byen i Västra Götaland, og tilhørte tidligere Skaraborgs Län (vi slektsgranskere lever jo i fortiden og er derfor mer fortrolige med de gamle navnene). Den ligger øst for Uddevalla i området mellom Vänern og Vättern. Viktige arbeidsgivere der er Volvo og det svenske forsvaret.

Sveriges Släktforskarförbund var arrangør med Skövde Släktforskarförening som vertskap. Hovedsponsor var *ArkivDigital* som er et kommersielt selskap og Sveriges viktigste leverandør, utenom det svenske Riksarkivet, av genealogiske opptegnelser.

De andre store aktørene innenfor slektsgransking var representert med stands og diverse tilbud, *Ancestry.com*, *FamilySearch* og *MyHeritage*.

Utsikt over messehallen fra 2. etasje. Her ser vi standene til *Ancestry.com* og *MyHeritage* i forgrunnen, som hadde hovedfokus på DNA-testing. Bilde: Laila S. Storli

Tilstelningen fant sted i Arena Skövde, et stort messelokale med tilknyttede sportslokaler og badeland. Det var et rikholdig og variert utvalg av stands, fra de store selskapene allerede nevnt til lokale slekthistoriske foreninger fra store deler av Sverige, samt forfattere av slekthistoriske bøker, hele 56 utstillere til sammen og noen områder der man kunne få hjelp med slektsforskning. Det var også bøker, slektstavler, tidsskrifter, DNA-tester og mange andre nyttige ting og kuriositeter til salg; og mye materiale til gratis utdeling.

FAMILYSEARCH

FamilySearch hadde et todelt tilbud: korte presentasjoner om diverse aspekter av FamilySearch-redskapene, nettsiden, appene osv: og flere PCer betjent av kunnskapsrike konsulenter som hjalp besøkende å løse problemer i sin søken etter aner ved hjelp av FamilySearch sine online ressurser.

Berit Hedman fra Örebro hjelper besøkende å bli kjent med bruk av FamilySearch ressurser.

DNA

Interessen for DNA-testing er stor. Peter Sjölund, som har bl.a. skrevet boken *Släktforskning med DNA*, holdt foredrag med tittelen: *Hur DNA*

kan lösa omöjliga släktgåtor. Flere av hans bøker var å få kjøpt i messesalen. Det var også stand der hans DNA-team opplyste om muligheten til å løse vanskelige nøtter ved hjelp av DNA-testing. Se <https://petersjolund.se>.

Styremedlem Laila S. Storli var til stede ved hans foredrag, og forteller følgende:

*«Peter Sjölund snakket om DNA som gir svar og avslører hemmeligheter. Peter og hans team er Nordens største eksperter på dette området og har funnet 12 ukjente pappaer fram til nå i år. Han har hjulpet svensk og norsk politi med å løse ulike mord. Peter viste fram en trailer av **Genjegerne** som kommer på svensk TV den 13. november.»*

De andre to store aktørene innenfor slektsgransking og DNA, Ancestry og MyHeritage, som også tilbyr autosomale DNA-tester, var på plass med store stander og solgte tester til messepriser. Ancestry har nå en versjon der man også får opplysninger om 35 genetiske trekk slik som utseende og noen helse relaterte faktorer.

FamilyTreeDNA var også representert, i tillegg til autosomale tester tilbyr de Y-DNA som følger farslinjen (Y-kromosomet arves omtrent uforandret fra far til sønn) og, mtDNA (mitokondrie-DNA) som følger morslinjen.

Standen til FamilyTree DNA (Bilde: Laila S. Storli)

Det var også en for meg ukjent aktør ved navn *Borland Genetics*, som har en autosomal DNA database med mange redskaper for sine brukere, bl.a. muligheten til å rekonstruere virtuelle DNA profiler til noen av sine forfedre. Liv Birgit Christensen forteller at Rolf Holte, som holdt heldags DNA-kurs for Slekt og Data i 2020, sammen med Hilde Tindlund, var med på denne standen.

Christina Sagersten, som også har forelest om DNA i Norge ved *MyHeritage LIVE* helgen i Oslo høsten 2018, hadde stand med navn *Finding Family*. Hun holdt et lignende foredrag her i Skövde: *Fader okänd, hur långt kan man gå i*

Litt av det store utvalget som var til salgs fra Sveriges Släktforskarförbund

jakten på svaret. Hennes spesialitet er å hjelpe mennesker å finne sine biologiske røtter der det finnes «tomrom» i slektstreet. Hennes hjemmeside finner man her: www.sagersten.nu.

FORENINGER FRA SVERIGE OG TYSKLAND

Det var et mangfold av foreninger og bygdelag (*hembygdsförbund*) av ulike slag, samt noen enkeltpersoner, som hadde stander i messesalen. Man kunne kjøpe bl.a. bøker, databaser, slektstavler av ulik design; smake på tradisjonelt rug-knekkebrød; og forsyne seg med brosjyrer om alle slags emner. Til min forbauselse var det også noen tyske slektsforskerforeninger representert.

En ting som var verdt å merke seg ved standene til de mange svenske slektsforskerforeninger var at mange har utgitt databaser på CD-rom/DVDer, i andre typer digitalt format eller trykt, med opplysninger fra sine lokalområder. Så har man svenske aner, kunne det være verdt å melde seg inn i en forening for området man er interessert i; eller i det minste ta en titt på deres nettsider og se hva de har å tilby av transkriberte kilder.

Sveriges Släktforskarförbund har også bøker og annet materiell å tilby. På *Rötter Bokhandeln* <https://www.rotterbokhandeln.se> finner man det som ble solgt på messen og enda litt til. Det er kommet en ny utgave av *Sveriges Dödbok*, som dekker årene 1830-2020.

DET SVENSKA RIKSARKIVET

De av oss som har forsket på svensk slekt er sikkert kjent med Riksarkivets online ressurser i *Digitala Forskarsalen*, et gratis alternativ til det kommersielle *ArkivDigital*, men få av oss nordmenn har vært på personlig besøk i et svensk arkiv. Det svenske arkivverket er selvfølgelig mye mer enn online kilder, med arkivnett over hele Sverige.

Landsarkivet i Östersund dekker hovedsakelig regionalt og lokalt materiale fra Jämtlands Län; **Härnösand** for Gävleborgs, Västernorrlands, Västerbottens og Norrbottens län; **Vadstena** for Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs og Kalmar län; **Gøteborg** for Västra Götalands län; **Lund** fra Blekinge, Skåne og Hallands län; **Visby** fra Gotlands län; og **Uppsala** fra Uppsala, Söder-

manslands, Örebro, Dalarnas og Västmanlands län.

Statlig materiell oppbevares i **Värmlandsarkivet**, **Stockholms stadsarkiv** og **Malmö stadsarkiv**. **Riksarkivene** i **Täby** og **Marieberg** har hovedsakelig arkivalia fra sentrale myndigheter, og **Krigsarkivet** som tidligere var i Stockholm, er nå sammenslått med arkivet i Täby (Arninge).

Arkivsenteret i Ramsele tar seg av digitalisering og administrasjon, mens kulturarvsmateriell blir digitalisert i Fränsta.

Nasjonell ArkivDatabas er Sveriges svar på Arkivportalen i Norge.

Digitale Forskarsalen tilsvare Digitalarkivet i Norge, med søkbare databaser og skannede kilder slik som kirkebøker og SCB-utdrag (årlige sammendrag ble sendt av sogneprestene til *Statistiska Centralbyrån*).

Liv Birgit Christensen forteller følgende fra et foredrag hun var til stede på om Riksarkivet:

«Det ble holdt et foredrag av Karin Borgkvist Ljung som bl.a. er paleograf (skrifttyder) og tilknyttet Riksarkivet. Foredraget het «Riksarkivets skatter» og det var en underholdende dame som delte disse skatter med oss.

Noe hadde engang tilhørt oss nordmenn, men hun hadde ingen kommentar til at dette burde vært sendt hjem!»

STOCKHOLMS STADSARKIV

Stadsarkivet har bl.a. dokumenter fra *Allmänna barnhuset* og *Rotemannsarkivet*. Stockholm ble delt i roter fra omtrent 1878, og rotemannen førte optegnelser over befolkningen. Stadsarkivet har også skoleprotokoller og kilder man ville forvente å finne i et norsk byarkiv. Nettsiden finner man på <https://stadsarkivet.stockholm>.

SJØMENN

Stockholms sjömanshus ble stiftet i 1748, men ligger nå under *Stockholms stadsarkiv*. Jeg får inntrykket av at deres arkivalia om mannskap og skip er katalogisert i NAD (Nasjonell ArkivDatabas) men ikke digitalisert, man må bestille frem dokumentene ved personlig besøk i arkivet.

Sveriges Sjömanshusmuseum befinner seg i Uddevalla, og har også et forskningsarkiv, med mønstringsruller fra 1820-tallet.

EMIWEB

EmiWeb beskriver seg som en ideell forening med formålet å drive emigrantdatabasen *EmiWeb*, for emigrant- og immigrantforskning. En av flere eiere er *det Norske Utvanderemuseum* i Ottestad ved Hamar.

Bruk av databasen krever abonnement. De har et prøveabonnement som ikke er tidsbegrenset, men har begrenset tilgang til deres databaser. Man må registrere seg.

Deres databaser inneholder mye mer enn skipslister fra Skandinavia til Nord-Amerika, [her](#) kan man lese om innholdet. De har folketellinger fra Minnesota, og dødsannonser fra svensk-amerikanske aviser mm.

SOLDATFORSKNING

Sverige har godt organiserte militære kilder, som kan være en skattekiste hvis man har aner som har tjenestegjort i det svenske militæret. **Digitale Forskarsalen** har en samling skannede generalmønsteruller og andre ruller, militære kirkebøker, kart og diverse materiale.

Centrala Soldatregistret var blant utstillerne, og flere foredragsholdere tok for seg militære emner, se innlegg fra Liv Birgit Christensen senere i artikkelen. Soldatregistret finner man på www.soldatreg.se.

Vil man lese mer om kildene for slektsgranskere som finnes i det svenske krigsarkivet, kan man [laste ned en PDF-fil her](#).

SKOGFINNER

Foreningen Finnsam (en forkortelse av Finnbygder i samverkan) hadde en bra utstilling der man kunne lære mer om det vi i Norge ville kalle skogfinner, deres opphav, utbredelse og kultur.

Norske skogfinner (som først i 1998 ble anerkjent som en nasjonal minoritet) kom fra finskættede som hadde bosatt seg i midtre Sverige, hvis aner kom fra Savolax-området i Finland i perioden 1575-1660. Fra 1640-årene vandret mange videre vestover til Sørøst Norge.

De hadde et eget språk, en egen byggestil med røykstuer, og det som er mest kjent ved deres kultur er dyrkingsmetoden svedjebruk, som innebar at skog ble brent ned for å kunne bli til dyrkbar mark. Rug ble vanligvis sådd i asken, og ble høstet året etter. Men etter hvert drev mange også med andre former for landbruk, jakt og fiske; eller jobbet som tømmerhoggere eller skogsarbeidere.

Jeg var forbauset over å lære at hovedbosetningsområdet for skogfinner i Sverige var mye lenger sør enn i Norge, og lå mellom Vänern og Vättern, ikke så langt fra Skövde der slektsforskerdagene fant sted. Men de var spredt over store deler av midtre Sverige. I dag finnes det millioner av etterkommere i Norge og Sverige.

Ted Rossvall snakket engasjert og kunnskapsrikt om emnet: Hitta försvunna emigranter, ett riktigt detektivarbete.

Her kunne man kjøpe poser med SVEDJERÅG.

Det finnes grupper på Facebook for de som er interessert i skogfinneslekt.

GLIMT FRA NOEN AV FOREDRAGENE

Tre store forelesningssaler tilbød fem forskjellige forelesninger hver, begge dagene. Her var det flere presentasjoner om militære emner, historiske emner, emigrantforskning og slektsforskning i Sverige, Norge og Finland.

Emigrantforskning

Ted Rossvall, forfatter, kirkemusiker og genealog, gjorde oss kjent med de viktigste kildene i USA slik som folketellingene, skipslister osv.

Slektsforskning i Norge

David W. Howden forteller engasjerte tilhørere hvordan de skal oppspore aner i Norge

David Widerberg Howden, som er bl.a. web-redaktør for Norsk Slekthistorisk Forenings nettsider, holdt presentasjoner om slektsforskning i Norge. Men dette vet vi i Slegt og Data allerede alt om? Hans foredrag var uformelt, litt humoristisk men dekket de viktigste kildene i Norge grundig.

Ved frokostbordet på hotellet fortalte Howden engasjert om omleggingen av NSF's nettsider, så det blir spennende å se hvordan de blir etter hvert.

Slektsforskning i Finland

Da jeg har barnebarn med finske aner som kom til Neiden-området i Finnmark på 1880-tallet,

Kari-Matti Piilahti forteller om finske kilder

valgte jeg å overvære en presentasjon om slektsforskning i Finland. Laila S. Storli deltok også og har tatt noen av bildene brukt her.

Foredragsholder var Kari-Matti Piilahti, som er leder for Finlands Släkthistoriska Förening, samt dosent i Finlands og Nordens historie ved universitetet i Helsinki. Sverige og Finland er de beste landene i verden å forske på det vanlige folket, fikk vi vite. Piilahti forklarte likheter og forskjeller mellom slektsgransking i Sverige og Finland, hvilke historiske faktorer har påvirket føring av kirkebøker i Finland, og vi ble vist hvor vi kunne finne digitalisert materiale på nettet.

Mange kvier seg for å ta fatt på slektsgransking i Finland pga. språket, men det viser seg at en stor prosent av kildene på 1800-tallet er på svensk og de lutherske kirkebøkene er organisert på samme måte som de svenske, så er man litt kjent med slektsgransking i Sverige, er overgangen ikke så stor. Noen gamle kilder fra 1700-tallet er på tysk, latin er også brukt, og i den ortodokse kirken var russisk ofte brukt.

Finland har to store genealogiske foreninger. Suomen Sukututkimusseura, eller **Genealogiska Samfundet i Finland** (GSF) på svensk, ble stiftet i 1917. I tillegg er det over 70 lokale slekts-historiske foreninger.

Nettsiden til GSF inneholder [opplysninger om slektsgransking i Finland](#), og de har noen søkbare databaser, hvorav **HisKi** prosjektet er den mest kjente. HisKi har søkbare transkriberte kirkebøker, inkludert noen fra den ortodokse kirken, årstallene som er dekket varierer fra sogn til sogn. De har en nyttig funksjon som viser nabosognene, og man kan velge om søket også skal omfatte dem. I likhet med Slekt og Data, har de en søkbar database over gravstener, men til min forbauselse inneholdt den finske navn fra USA og Canada, Sverige og Russland i tillegg til Finland.

Finlands Släkthistoriska Förening (FSHF) ble stiftet i 2004, og har skannede kilder. Det meste er fritt tilgjengelig på deres nettside, men noen ressurser er forbeholdt betalende medlemmer (et forholdsvis rimelig årsabonnement). Sognene er i alfabetisk rekkefølge så det er lett å finne frem til kirkebøkene man trenger. FSHF har også et brukerforum. Det er på finsk, men hvis man bruker browseren Google Chrome er det enkelt å bruke oversettelsesfunksjonen for å få sidene på norsk eller et annet språk etter ønske. Alle overskriftene til kildetyperne vil ikke bli oversatt, se følgende ordliste.

Noen nyttige ord når man skal bruke kirkebøker fra **HisKi** nettsiden eller FSHF databasene (obs! ordene bøyes etter kompliserte regler så endelsene av ordene kan variere):

Haudattujen = begravede

Kastettu = døpte

Kuolleet = dødsfall

Lastenkirja = lister av ungdommer før konfirmasjonsalderen (foreldrenes navn er oppgitt, og de er listet etter bosted, slik som i svenske *husförhörslängder*, men inneholder ikke hele befolkningen)

Luettelo = liste eller register

Muuttaneet = inn- og utflyttede

Muuttokirja = flytteattester

Rippikirja = kommunionsbøker

Rippilapset = konfirmasjoner

Syntyneet = fødte

Vihityt = vielser

Og **Svarta böcker** omhandler ikke svarte-kunster, men er avskrifter av kirkebøker, innbundet i sorte permer.

Et kart over Finland fra 1851 finnes [her](#).

Nettsiden til [det finske Riksarkivet](#) finnes på flere språk, blant dem svensk. **ASTIA** er navnet på siden med digitaliserte kilder, men en god del av deres ressurser krever at man identifiserer seg, logger inn eller bestiller personlig innsyn i et arkiv. Man kan også bestille attester eller utdrag av kildeføringer (via e-mail eller papirkopier i posten) ved å fylle ut et skjema.

Digihakemisto ser ut til å tilsvare Arkivportalen, ved å gå videre i treffene får man vite om kilden er digitalisert eller ikke.

Piilahti fortalte at Rikarkivet har 80 millioner digitaliserte bilder, men ikke alt er av interesse for slektsgranskere. Han nevnte også at det er 100 års sperrefrist i Finland mot 70 år i Sverige, men kun 50 år for *dödslängder*.

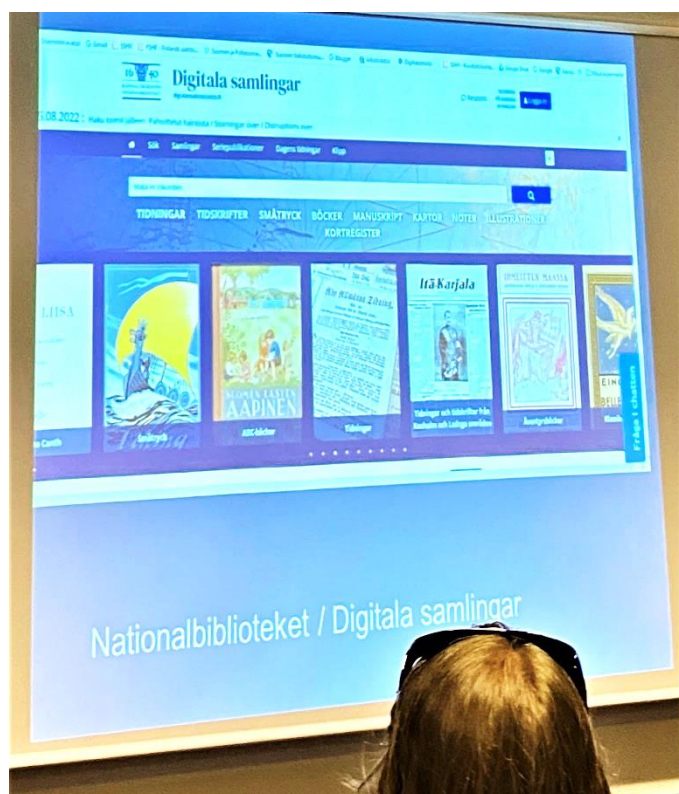
I Karelen er den gresk-ortodokse kirken mer utbredt. Store deler av Karelen tilhører i dag Russland. Riksarkivet har en samling transkriberte kirkebøker fra sogn i Karelen-området som ble en del av Russland, [Karelen-Databasen](#). Her finner man over 11 millioner personopplysninger fra kirkebøker, både lutherske og ortodokse.

Det ser dessverre ut til at noen av de finske kildene jeg har mest behov for akkurat nå ikke er tilgjengelig på nettet ennå, kirkebøkene for døpte i de aktuelle sognene finnes frem til ca. 1854 mens

mine barnebarns tipp-tippoldeforeldre ble født i perioden 1856-1861. Men vi ble forsikret om at det jobbes fortløpende med å digitalisere og legge ut genealogiske kilder, både transkriberte databaser og skannede bilder, så jeg får smøre meg med tålmodighet. Og det er skannede lister over ungdommer før konfirmasjonsalderen, hvis jeg har tid å bla igjennom over 700 sider (siden jeg ikke vet hvor i sognet vedkommende bodde).

Piilahti forklarte forskjeller mellom språk, navnetradisjoner (spesielt dette med arvelige etternavn kontra bruk av patronymikon slik som i resten av Skandinavia) og religion i øst og vest Finland. Fra 1921 var det påbudt med arvelige etternavn i hele landet.

Endelsen **-onen** i etternavn, fikk vi vite, tyder på at vedkommende har sin opprinnelse i den østlige delen av Finland. Dette stemmer med *Johan Ananias Kaikkonen*, som i motsetning til de fleste finner i Finnmark som var kvener, kom fra Idensalmi i Norra Savolax. En bygdebok hadde presisert at han snakket det de kalte for «fin finsk».

Det finske nasjonalbiblioteket har mange skannede ressurser (Bilde: Laila S. Storli)

Det finske nasjonalbiblioteket har samlinger med digitale aviser, tidsskrifter, bøker mm. Det finnes svenske og engelske søkesider, innholdet i trykksakene er jo som oftest på finsk, men noen aviser er på svensk eller andre språk. Som i det

norske nasjonalbibliotekets skanninger, er OCR-transkripsjonene ikke alltid helt nøyaktige, men den finske søkesiden ser ut til å fange opp lignende navn.

Man finner også noen finske kilder i de tre store internasjonale slektsforskerdatabasene, [FamilySearch](#), [Ancestry.com](#) og [MyHeritage](#). FamilySearch har også fyldige opplysninger om slektsgransking i Finland i sin [WIKI](#), men være oppmerksom på at wikien kun finnes på den engelske nettsiden da innholdet ikke er oversatt til norsk ennå

Denne festlige damen, slektsforsker og forfatter Gull-May Lindström, solgte bøker og postkort fra Ölandstraktene og fortalte ivrig om sine interesser

Militære kilder i Sverige

Liv Birgit Christensen var til stede på noen av foredragene om militære kilder, og har fortalt følgende:

«Arbeidet med **Centrala Soldatregistret** som var på papir først, men på web nå, ble påbegynt av Björn Lippold i 1983, mens nå i dag er sønnen Claus Lippold én av de sentrale bidragsyterne.

Han holdt foredrag om registeret som er så viktig, fordi det relativt sett var mange flere som var soldater i Sverige enn i Norge.

Et annet spennende foredrag var «Karl XII:s krigsfångar i Sverige» av Håkan Henriksson. Sverige har jo kjempet kriger ute i verden og dermed tatt krigsfanger. I dette foredraget ble perioden 1700 til 1721 beskrevet, dvs. under det «stora nordiska kriget». Vi fikk en oversikt over hvilke nasjonaliteter fangene tilhørte, hvor de var plassert og hvilke rettigheter de hadde. Noe forskjellig om de var menige eller offiserer.

Flere foredragsholdere enn disse tok for seg militære emner. Mye å lære, mye ny innsikt og en sjelden anledning til å få dybdekunnskap på dette området. Kildene er meget gode, her kan en få vite mye om personene, som ellers er umulig å finne for andre fra den tidsepoken.»

ArkivDigital

Det var også et godt foredrag om bruk av *ArkivDigital* sine ressurser. Undertegnede var til stede, men foredragsholderen snakket skånsk, noe som gjorde det mer anstrengende å følge med i det han sa. Både Laila S. Storli og jeg tok derfor bilder av hans presentasjon på skjermen, og jeg vil prøve å gjengi noe av det vi lærte om *ArkivDigital* sine ressurser i en senere artikkel da det blir for omfattende å ta med alt her.

Punkter verdt å merke seg er at *ArkivDigital* nå tilbyr sine abonnenter mulighet å bygge sitt slektstre på nettsiden; og at man også kan finne flybilder ved hjelp av kart og bestille bilder med god oppløsning av svenske bosteder man er interessert i.

ArkivDigital har jobbet iherdig med å lage søkbare databaser, og man finner nå over en kvart milliard søkbare poster. Man kunne ønske at Norge hadde en database like omfattende som *Befolkningen i Sverige 1800–1947*, da gjeldende klausuler gjør det vanskelig for unge mennesker her å komme i gang med slektsforskning hvis de ikke allerede vet en del om tre/fire generasjoner før dem. «*Befolkningen i Sverige*» databasen består av over 165 millioner poster, sa Hertzmann, og er tatt fra *husförhörslängder* og *församlingsböcker* (innføringer i svenske kirkebøker som viser befolkningen i sognet).

ArkivDigital hadde messetilbud på diverse abonnement

ArkivDigital har også over 91 millioner digitaliserte bilder, tilsvarende omtrent 18 kilometer hylleplass, ble vi fortalt.

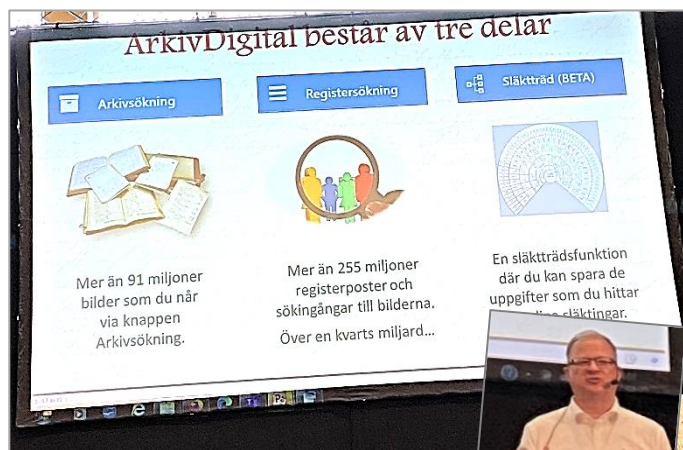
Har man kun behov for å bruke ArkivDigital litt, og kvier seg for å kjøpe et årsabonnement, kan man prøve gratis i 24 timer, eller kjøpe et korttidsabonnement på en måned til en rimelig penge.

Det er også verdt å merke seg at de slekthistoriske sentrene til Jesu Kristi Kirke i Moss og Fredrikstad tilbyr gratis tilgang fra sine PCer.

Jeg ville vite om «institusjons-versjonen» av Arkiv Digital som de har på sentrene inneholder alt

som man får tilgang til gjennom et vanlig abonnement. Jeg spurte derfor flere personer og fikk til slutt en lang samtale med en mann på FamilySearch standen som nå er pensjonert, men som i årevis hadde jobbet profesjonelt for FamilySearch med å få i stand avtaler med myndigheter og mikrofilme slekthistoriske ressurser i mange land. Han fortalte at avtalen de har med ArkivDigital innebærer at de slekthistoriske sentrene har full tilgang til samtlige ressurser i ArkivDigital.

Han fortalte også at Ukraina har bedt om flere fotografier fra FamilySearch da de frykter at personhistorisk materiale skal gå tapt under krigen. Under en presentasjon om FamilySearch var jeg tidligere blitt fortalt at i India hadde man bedt FamilySearch om å mikrofilme deres folketellinger slik at papiret (som er mangelvare der) kunne gjenvinnes, så motiveringen for å få digitalisert oppteget kan være så mangt.

Niclas Hertzman fra Malmö foreleste om ArkivDigitals rikholdige ressurser

(Bilder: Laila S. Storli)

Hvis man har vært registrert som bruker av *ArkivDigital*, vil man få e-mailer med oppdateringer om nye databaser som blir lagt ut. Man vil også motta tilbud om abonnement til reduserte priser.

ArkivDigitals skanninger er i farger og bruker moderne skanningsteknologi utviklet av *Family-Search* som gjør kildene mye mer leselige enn det svenske Riksarkivets digitaliserte kilder, som er i svart-hvitt og digitalisert, ikke fra originalene, men fra de eldre mikrofilmene versjonene.

BANKETT

På lørdagskveld var det en hyggelig bankett med 3-retters middag, underholdning og taler, samt utdeling av priser og blomster til flere som på forskjellig vis har gjort en innsats for *Sveriges Släktforskarförbund*, for slektsgransking i Sverige generelt eller på det lokale plan.

Kunstferdige slektstre-plakater i flere størrelser og design kunne man få kjøpt i messehallen.

KONKLUSJON

Arrangørene skal ha ros for et meget vellykket og profesjonelt gjennomført arrangement. Foredragene og mangfoldet av utstillere bidro til økt kunnskap om slektsgransking i Sverige, og arrangementet som helhet til hyggelig sosial omgang med likesinnede. Det ga mersmak.

Neste års svenske slektsforskerdager finner sted i Östersund i Jämtland fra 25-27. august 2023, så sett av de dagene hvis du er interessert i slektsforskning i vårt naboland!

OBS! Der ikke annet står, er bildene i denne reportasjen tatt av Margaret H. Strand

Høstens program

DNA workshop på Teams:

Onsdag 19. oktober kl. 18.30.

Slektsforskerdagen:

Tema: Private arkiv. Stands og 3 foredrag: Trond Svandal –

Bevaring av private arkiv; Kai-

Samuel Vigardt NRK – Arbeidet

med programmet «Ukjent arving»;

Siri Eriksen Gjems – Bilder og

private arkiv i Østfoldmuseene.

Lørdag 29. oktober kl. 11.00-15.00 på Folkvang i Skjeberg.

Slektskafé i Mysen:

Torsdag 17. nov. kl. 18.30 på Folkenborg Museum.

Medlemsmøte med gløgg:

Torsdag 8. desember kl. 18.30 på RAF i Borge.

Begynnerkurs i slektsgransking:

Man. 31. okt, ons. 2. nov, og man. 7. nov. kl. 18.30, på Lionshuset i Skjeberg. Påmelding.

DNA kurs:

Lør. 19. nov. og søn. 20. nov. på RAF i Borge. Påmelding.

Legacy brukermøter i Skjeberg:

Man. 26. sept. og man. 28. nov.

Legacy brukermøter i Moss:

Man. 24. okt. og man. 21. nov.

Funksjonstaster og snarveier i Windows

Det finnes en rekke snarveier i Windows. Noen gjelder i de fleste program mens andre er mer begrenset. Du vil ha stor nytte av å kunne en del av disse, men velg de som du har bruk for og som du bruker ofte. Hensikten med snarveier er å spare tid på det du gjør ofte.

I oppstartsfasen skal det være mulig å gå inn i BIOS ved å aktivere tasten mens maskinen starter. Hvilken tast det er varierer fra maskin til maskin. F2 og «Del»-tasten er mest vanlig, men F1 og Esc-tasten kan også brukes. Hvis du taster F8 mens Windows starter opp, vil du i mange tilfeller få opp en meny der du kan velge hvilken versjon du vil starte. Noen maskiner har også en oppstartsmeny hvis du trykker F12 mens maskinen starter.

Oversikten her er ikke fullstendig. Det er store variasjoner fra program til program. Det er bare å prøve seg fram.

F1

F1 er tasten for å hente hjelp. De fleste program har dette implementert. I Powerpoint har F1 litt spesiell hjelpefunksjon og CTRL+F1 gjemmer eller tar fram menyene. Windowstasten og F1 vil starte Edge hvis du har den installert.

F2

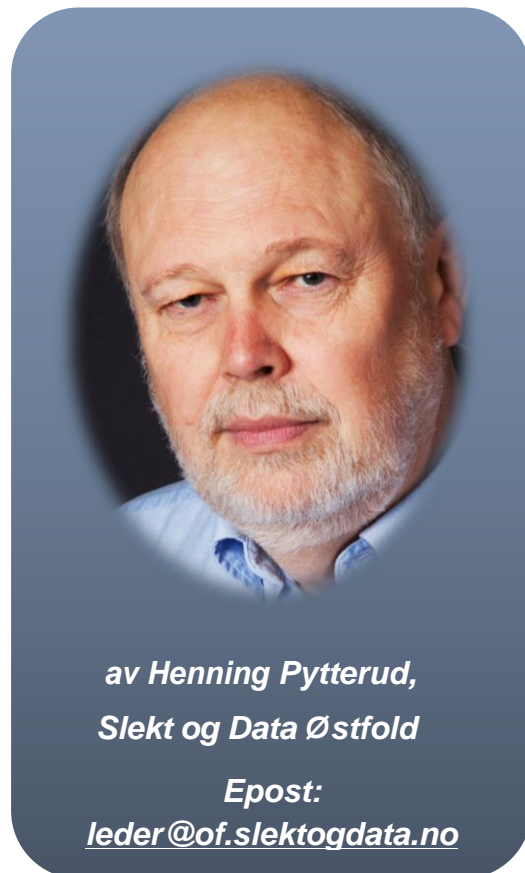
F2 vil ta opp menyen for å endre navn på filen eller mappa du har valgt. Dette virker i utforsker. I Powerpoint har F2 spesiell betydning tilsvarende F1.

F3

F3 er tasten for å starte søk. Avansert søk kan startes med Windowstasten og F3. I Word og i redigering av tekst vil Skift + F3 endre valgt tekst mellom store og små bokstaver.

F4

F4 stenger ned vinduet du har oppe. Alt+F4 stenger ned hele program eller starter nedstenging av hele maskinen hvis du gjør det fra skrivebordet.

av Henning Pytterud,
Slekt og Data Østfold

Epost:
leder@of.slektogdata.no

F5

F5 oppdaterer siden, skrivebordet, mappeinnholdet eller vinduet. På en WEB-side vil det føre til at siden hentes på nytt. Noen ganger vil du få spørsmål om dette er «lurt». Det kan være at gjentagelse av siden fører til utilsiktet oppdatering, for eksempel nytt kjøp hvis du er inne i en WEB-shop. I Powerpoint vil F5 starte lysbildevisning fra første bilde. Shift+F5 vil starte lysbildevisning fra valgt side.

F6

F6 vil ta markøren til adresselinja i de fleste weblesere.

F7

I media player vil F7 dempe lyden. I Powerpoint vil F7 starte stavekontroll. Noen andre program har også F7 som start av stavekontroll.

F8

Reduserer volumet i media player.

F9

F9 øker volumet i media player. Ctrl+F9 vil sette in store klammer i Word. I PowerPoint vil Shift+F9 slå av og på rutenettet. Alt+F9 vil slå av og på hjelpelinjer. Alt+Shift+F9 vil slå linjalen av og på.

F10

F10 slår av og på hjelpeteksten for tastene («key tips»). Shift+F10 gjør det samme som høyreklikk i Office-programmene og de fleste weblesere. I PowerPoint vil Ctrl+Shift+F10 gi to dokumenter ved siden av hverandre med delt vindu.

F11

F11 slår av og på fullskjermsmodus i de fleste nettlesere.

F12

F12 er det samme som «lagre som» i Office-programmene. Ctrl+F12 tilsvarer «åpne».

KLIPPE OG LIME

Når du skal slette, kopiere eller flytte filer i utforsker eller tekst i Word er det snarveier for det. De virker i de fleste program.

Ctrl+A

Velger hele dokumentet eller alle filene i lista.

Ctrl+C

Kopierer valgte elementer til utklippstavla. Det samme som høyreklikk og «kopier».

Ctrl+X

Flytter valgte dokumenter til utklippstavla. Det varierer hvordan dette vises. Det er ikke alltid elementene forsvinner med en gang. Dette er det samme som høyreklikk og «Klipp ut».

Ctrl+V

Det samme som høyreklikk og «lim inn». Innholdet som er lagt på utklippstavla settes inn der markøren står.

Ctrl+Z

Angrer siste operasjon. Dette er meget nyttig hvis du er i utforsker og har gjort et eller annet som du ikke skulle. Det kan være at du gjør «drag and

drop» (klikk og dra) og slipper museknappen for tidlig. Ctrl+Z annullerer operasjonen. Dette virker også i Word og Excel og mange andre program.

Når du skal markere de elementene som skal behandles, kan du klikke på de elementene du vil ha med. Et klikk på et element sletter de du måtte ha valgt tidligere. Hvis du ønsker å velge flere kan du klikke samtidig som du holder Ctrl-tasten nede. Hvis du ønsker å velge et helt intervall kan du klikke på det første elementet, og holde skift-tasten nede og klikke på det siste elementet du vil ha med. Da blir alle elementer mellom valgt.

WINDOWSTASTEN

Nede til venstre på tastaturet finner du en tast med bilde av et vindu. Den kan være veldig nyttig. Jeg kaller den «WT» i listen.

WT+pil opp

WT+pil opp er det samme som å velge full skjerm med musa oppe til høyre.

WT+pil ned

WT+pil ned er det samme som å avslutte full skjerm.

WT+Tab

WT+tab viser oversikt over programmene som er i gang. Det kalles «Task View» eller Oppgaveoversikt. Du kommer tilbake til vanlig skjermbilde ved å trykke WT+Tab på nytt.

WT+D

WT+D er det samme som å høyre-klikke på startlinja nederst og velge «Vis skrivebordet». Alle åpne vinduer blir lagt ned. Du kommer tilbake ved å gjenta WT+D.

WT+X

WT+X henter opp en liten meny over hjelpefunksjoner for konfigurering og annet.

WT+P

WT+P viser en meny der du kan styre bruken av skjermene tilknyttet maskinen. Er relevant bare hvis du har flere skjermer koblet til.

WT+I

WT+I henter konfigurasjonsmenyen. Tilsvarende valg av oppsett eller konfigurasjon som tidligere var på startmenyen.

WT+L

WT+L låser PCen slik at du må oppgi passord eller PIN-kode for å fortsette.

KJEKT Å VITE

Alt+Tab

Alt+Tab er en rask måte å veksle mellom programmene du har i gang. Hver gang du trykker går fokus til neste program. Du kan holde nede Alt-tasten for å se hvilke program som går. Oversikten kommer opp først når du har trykket Alt+Tab en gang.

Ctrl+Pil

Ctrl+Pil høyre i et dokument tar markøren til neste ord.

Ctrl+Pil

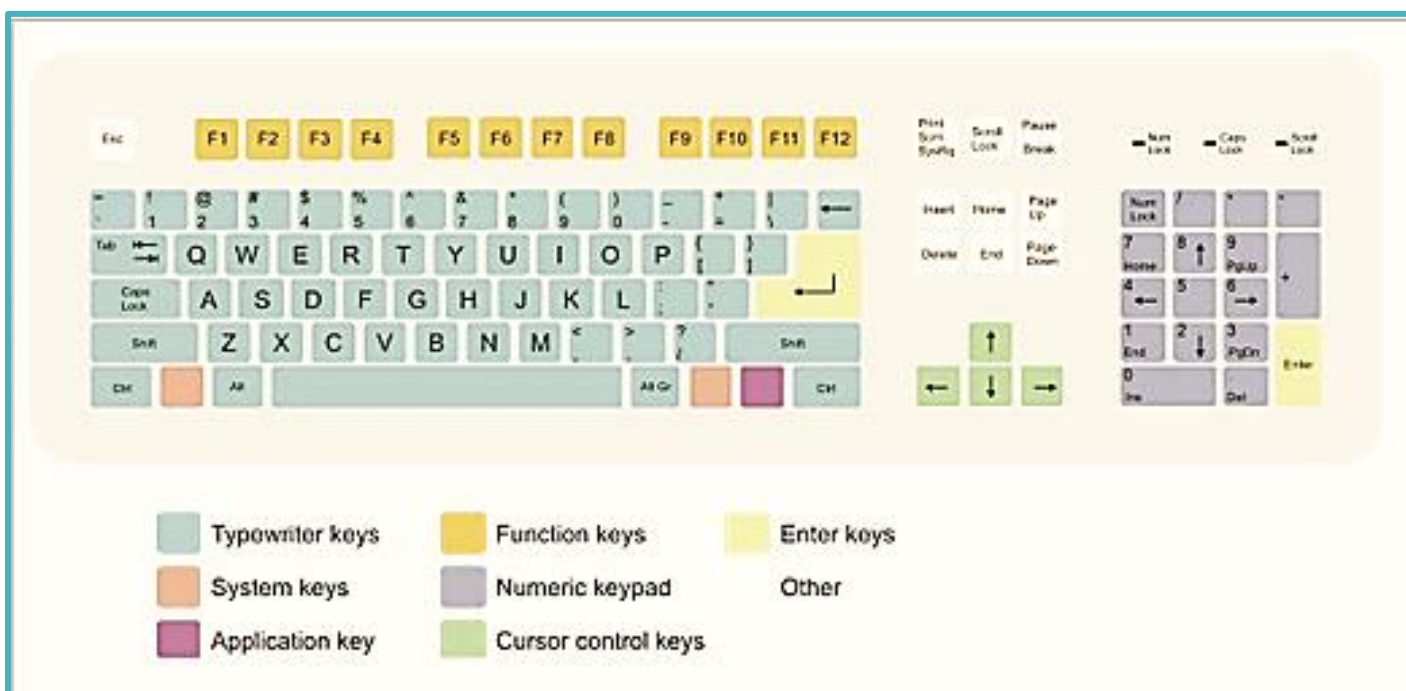
Ctrl+Pil venstre i et dokument tar markøren til starten av forrige ord.

Ctrl+Shift

Ctrl+Shift Bytter mellom tastaturoppsett. Hvis du har flere oppsett kan dette føre til at du mister norske tegn. Gjenta Ctrl+Shift for å velge tilbake.

Ctrl+Alt+piltast

Ctrl+Alt+piltast roterer skjermbildet. Den piltasten du bruker angir hva som blir opp på skjermen. Funker bare hvis du har en skjerm.

Mange har filutforsker på startlinja som vanligvis er nederst på skjermen. Da er kjapt å hente opp utforsker med et klikk på ikonnet der. Hvis du ønsker å starte en ny utforsker selv om du allerede har en eller flere i gang, kan du holde nede skift-tasten når du klikker på ikonnet.

Listen over slike snarveier er lang, og dette er bare noen av de mest aktuelle. Som så mange ganger har Google flere tips.

Referat fra Kongsberg-turen

Torsdag den 8. september var 23 medlemmer av Slekt og Data Østfold samlet til utflukt til Kongsberg. Bussen med hyggelig sjåfør hentet deltakerne fra RAF i Borge, i Råde og ved Mosseporten, og etter en behagelig tur ankom vi Statsarkivet. Der tryllet Laila S. Storli frem en deilig lunsj av bagetter og mineralvann, før vi fikk en presentasjon av Statsarkivets ressurser etterfulgt av omvisning på arkivet.

Ved Statsarkivet. Bilde: Morten Edvardsen

Statsarkivet i Kongsberg

Det finnes åtte statsarkiv spredt over hele landet, og disse, sammen med Riksarkivet, Samisk Arkiv og Norsk Helsearkiv, utgjør det norske Arkivverket.

Liv Jorunn Aunan.
Bilde: Laila S. Storli

Statsarkivet i Kongsberg dekker de tidligere fylkene Telemark, Vestfold og Buskerud. De deler lesesal med det interkommunale arkivet (IKA) Kongsberg, slik at man kan se på lokalt materiale på samme sted. Arkivet har egen lesesal, med ca. 11.000 bøker om slektsgransking, bygdebøker, generell historie, lokalhistorie samt oppslagsverk.

Liv Jorunn Aunan, som er seniorkonsulent med ansvar for brukertjenester der, og har jobbet der siden arkivet åpnet i 1994, gjorde oss kjent med Statsarkivets kilder og tjenester.

Statsarkiv, ble vi fortalt, inneholder ikke arkivalia fra departementer, noe Riksarkivet tar seg av, men materiale etter lokale og regionale statlige ansatte, slik som lensmenn og politi, sorenskivere og presteskaper. Prestekontorene oppbevarer vanligvis kirkebøkene i 80 år, for det kan være behov for å skrive ut attester derfra. Deretter blir de avlevert til Statsarkivene.

Arkivet i Kongsberg har også privat-arkiver fra noen lokale bedrifter, slik som Kongsberg Våpenfabrikk, Kongsberg Sølvverk, Den Kongelige Mynt og Telemarkskanalene.

Her fikk vi både lunsj og en presentasjon av ressursene i Statsarkivet. Bilde: Morten Edvardsen

I magasinene

Arkivet har 15.000-20.000 hyllemeter kapasitet i sine magasiner som dekker 4500 kvadratmeter. Det holder en temperatur 19° og luftfuktighet på ca. 50%, som er optimal for oppbevaring av papir.

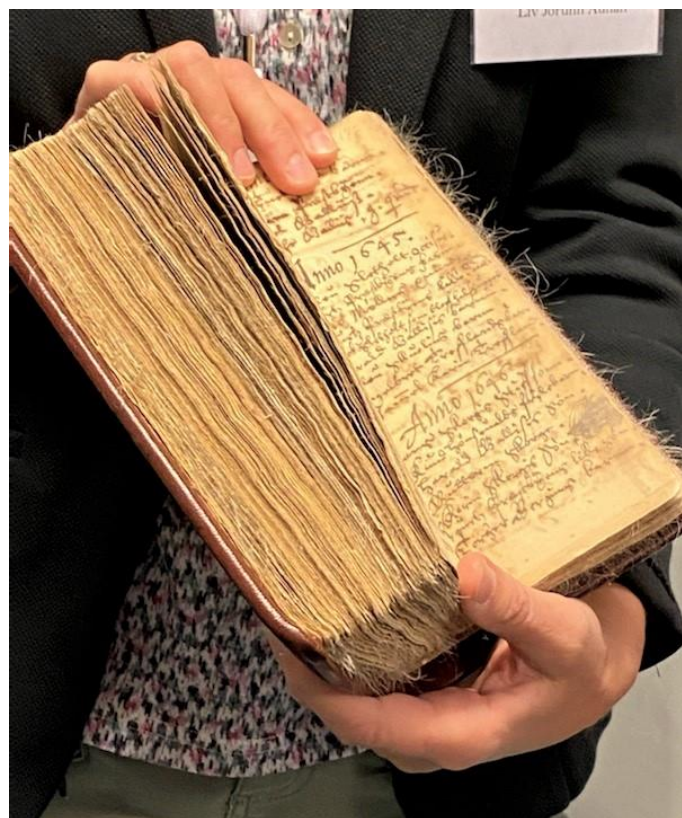
Vi ble vist rundt der av to arkivarer (noe det strenge sikkerhetsreglementet i arkivet krever) og fortalt om litt av det som finnes på hyllene.

*Vi får kikke i magasinene. I hyllene i bakgrunnen ser vi blant annet arkiver fra Telemarkskanalen.
Bilde: Morten Edvardsen*

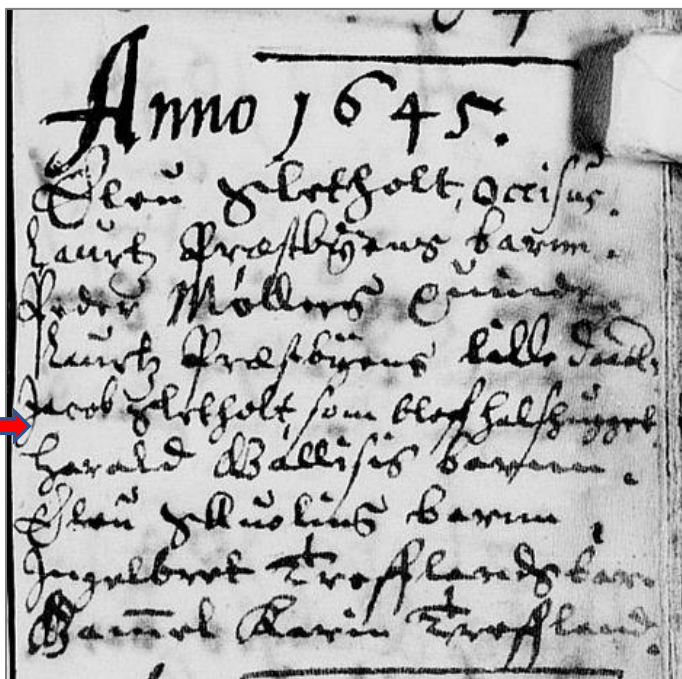
Aunan viste frem Norges eldste kirkebok, som er fra Andebu Prestegjeld og dekket sognene Andebu, Kodal og Høyjord. Denne kan man finne og «bla i» på Digitalarkivets nettside. Den er laget av «klutepapir», fikk vi vite, og den gangen blandet prestene sitt eget blekk og skrev med fjærpenn. Klutepapir ble laget hovedsakelig av bastfiber og tekstilfibre fra gamle filler, som inneholdt mye cellulose. Dette papiret var av god kvalitet, og var

faktisk mer holdbart enn det som senere ble fremstilt fra tremasse, som hadde et høyt syreinnhold. Dette ser vi i senere kirkebøker og arkivdokumenter, at papiret blir sprøtt og temmelig skjørt.

Norges eldste eksisterende kirkebok, Andebu 1623-1738. Bilde: Laila S. Storli.

Denne kirkeboken er på listen over [Norges dokumentarv](#). Vi ble vist en side med begravede fra Kodal i Andebu der en Jakob Sletholt «blev halshugget» etter å ha forvoldt en annens død.

Skjerm bilde: Digitalarkivet

Vi fikk vite at på den tiden denne kirkeboken ble skrevet, var de fleste i Norge analfabeter. Kunnskap om lesning og skrijving kom først for allmenheten da konfirmasjonsundervisning ble innført. Kommunikantprotokoller mente Aunan var en ofte oversett kilde, som viser de gamle nattverd gjestene. Hun sa det var vanlig at man fra konfirmasjonsalderen oppover deltok et par ganger i året, med resultatet at disse bøkene inneholder de aller fleste voksne personer i menigheten. De var noen ganger inndelt i *Kommunikanter på hverdager* og *Kommunikanter på helligdager*. Liv Jorunn Aunan fortalte at prestene skrev «*For vor Herre og Regnskabets skyld*». Disse protokollene er ikke bevart for alle sogn, og ikke alle eksisterende er blitt digitalisert.

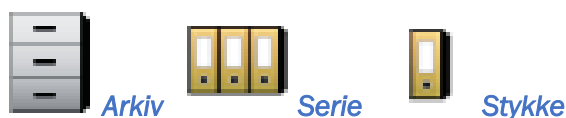
Tingbøkene er blant de eldste kildene vi har. Der kan det stå mye spennende om våre forfedre, kanskje ting de helst ikke vi skulle få vite om dem, bl.a. straffesaker og farskapssaker. Det ble holdt forhør også av fanter og reisende, alle som kom bort i øvrigheten av en eller en annen grunn.

Blant kildene der i Kongsberg var en innbundet serie med *Polittidende* fra 1886. Denne er også skannet og tilgjengelig via [Nasjonalbiblioteket](#). Den er sperret for innsyn i 80 år, og politiarkivene i 60/80 år.

Aunan oppmuntret oss til å besøke arkivene mer, og mente at det var mye mer spennende å bla i et originaldokument enn å bare se en skannet utgave på PC-skjermen. Ofte kan det være lettere å tyde det som er skrevet i originalene enn ved å

se på den digitaliserte versjonen. Det er Statsarkivet i Oslo, i samme bygningen som Riksarkivet, som har arkivalia fra Østfold.

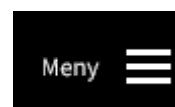
For å finne fram til det man trenger og hvor det befinner seg, bør man bruke Arkivportalen. Deres kataloger inneholder oversikter over arkivmateriale fra hele landet og alle typer arkiv. Materialet er organisert i et hierarki med *Arkiv*, *Serie*, *Stykke*, *Mappe* og *Dokument*, og det kan ta litt tid å bli kjent med systemet.

Aunan anbefalte at man begynte med et enkelt søkeord slik som et stedsnavn og begrenset søket gradvis ved å velge flere kriterier fra menyen. Man vil se om materialet er klausulert og hvor lenge, samt om det er blitt digitalisert. Men arkivportalen har ikke selv digitalisert materiale, nettsiden er kun en arkivkatalog. Man kan laste ned et PDF-dokument med innholdsfortegnelse over det som befinner seg i en serie.

Arkivpersonalet har ikke tid å hjelpe de besøkende med slektsgransking, fikk vi vite, deres jobb er å hjelpe publikum å finne frem de kildene de trenger. Liv Myklands [Håndbok for brukere av statsarkivene](#) er digitalisert og tilgjengelig på Digitalarkivet.

Aunan anbefalte det hun kalte for «hamburgermenyen» i Digitalarkivet, de tre horisontale strekene øverst til høyre på hovedsiden. De fleste av oss bruker heller søkefeltet på hovedsiden der man kan velge mellom et enkelt søk ved å fylle ut noen kriterier i det hvite søkefeltet, eller *Avansert personsøk*, *Bostedsøk*, *Finn kilde* der vi kan finne det meste, eller *Flere søkeinn ganger* som tar en rett til de mest brukte søkbare databasene. Men man kommer til de samme kildene fra «hamburgermenyen» som fra *Finn kilde*.

Det varierer mye hvilke arkiver finnes fra privat sektor, mye fra små firmaer er blitt kastet og ikke avlevert til Arkivverket. Også dokumenter fra lensmenn har blitt «ryddet og kastet».

Aunan nevnte også lensmannsprotokoller og skifteregistreringsprotokoller. Det var som regel lensmannen som skrev fortegnelsen over boet, noe hun mente var nok lettere før i tiden. Det kunne være etter dødsfall eller i forbindelse med

konkursbegjæringer. Bare tenk om vi i dag måtte skrive opp en liste over hver eneste gjenstand vi eier, sa hun med et lurt smil. Skifter har 60 års klausul.

Ved dødsfall var det ikke bare prestene som nedtegnet opplysninger i forbindelse med begravelser. (Vi ble minnet om at klokkerne hadde ofte bedre lokalkjennskap enn prestene og at de derfor kunne ha ført flere nyttige detaljer om vedkommende). Dødsfallsmeldinger skulle også sendes fra lensmannen til byfogden eller herredsretten.

Vi fikk vite at kirkebøker, skifteprotokoller og tinglysninger er blant det materialet som blir prioritert når det gjelder digitalisering.

Man kan henvende seg til et statsarkiv og be om å få tilsendt en skannet kopi av et dokument som ennå ikke er digitalisert, dersom gjeldende klausuler tillater. Man kan også be om personlig innsyn i taushetsbelagte dokumenter relevant til nær slekt.

Bjarne Jacobsen takket vår kunnskapsrike guide, Liv Jorunn Aunan, på vegne av de fremmøtte.

BERGVERKSMUSEET

Neste stopp på programmet var [Bergverksmuseet](#). Vår guide her var Morten Øvereng, som snakket entusiastisk om sølvgruvenes historie slik det ble fremstilt av utstillingene vi så.

Jeg var for mange år siden med på en tur til Kongsberg der vi reiste inn i Kongens gruve med tog, det jeg husket best fra gruveen var temperaturen, det var nokså kjølig der inne. Men museet i den gamle smeltehytta hadde jeg ikke besøkt tidligere.

Vår guide pratet fort, så jeg rakk ikke å ta så fylldige notater, bare noen stikkord, men jeg skal prøve å gjengi litt av det vi lærte.

Museet befinner seg i sentrum av Kongsberg, ved elva Numedalslågen. Her var tidligere både smeltehytta der sølvet ble utvunnet fra malmen, frem til 1922 da det ble bygget ny smeltehytte nærmere gruveen; samt slighuset, konstruert av slaggstein som var avfallsproduktet etter sølvsmelting. Malmslig er pulverisert malmstein som er klar til videreforedling.

*Vår guide, Morten Øvereng, forteller.
Bilde: Laila S. Storli.*

Gruvedrift ble startet i 1623, og året etter ble Kongens Sølvverk formelt opprettet ved Kong Christian IV av Danmark-Norge. Kompetansen kom først fra Tyskland, og vi ble fortalt at det oppsto språk-problemer mellom tyske bergverksfolk og lokalbefolkningen som snakket telemarksdialekt. Bøndene i området skaffet og kjørte tømmeret som var nødvendig for konstruksjon inne i gruveen, for bålene som fikk berget til å sprekke og for smelting av sølvet. Det ble senere brukt trekull. Guiden fortalte om opptøyer og konflikter mellom bøndene og berg

Sølvverket i Kongsberg ble ett av de største bergverk i Europa, og Bergstaden Kongsberg var i en periode på 1700-tallet Norges nest største by, etter Bergen.

Kongens Sølvverk i Kongsberg ble nedlagt i 1805, med påfølgende arbeidsledighet og trengsel. Dette var også perioden der blokader under Napoleonskrigen hadde katastrofal innvirkning på forsyninger av mat, hovedsakelig korn, til Norge.

Men driften ble gjenopptatt i 1816, og sølvgruveen i Kongsberg fortsatte sin virksomhet frem til 1958.

Det var fascinerende å se utstillingen av trådsølv (verdens største) og mineraler fra gruvene.

Sølv et var i sine naturlige former, noen stuffer i krystallform eller som platesølv, mens trådsølv kunne se ut som små kunstverk, dyr, fugler og andre morsomme fasonger.

Bilde: [DigitaltMuseum](#)

vi høre), oljelamper (som kom i 1840 og brukte tran og rapsolje) og karbidlykter som kom først i 1911. Fakler ble etter hvert forbudt pga. røykutviklingen og faren for dannelse av giftige gasser.

Sølvverket fikk sin første lege (kalt bartskjær, dvs. både kirurg og barberer), i 1625. Senere var leger ansatt, noen av dem utdannet i Tyskland, og hadde da tittel «bergmedicus». Utstillingen inneholdt en del tidlig medisinske instrumenter, bl.a. amputasjonssager, tanntenger, instrumentsett til trepanasjon og andre gjenstander som gjorde at de besøkende var temmelig glade for fremgangen i tannpleie, operasjonsteknikk og anestesi i vår tid.

Gruvearbeiderne i Kongsberg fikk gratis lege og medisiner til hele familien, og nøt også godt av andre sosiale ordninger, slik som sykepenger og fattigunderstøttelse. Litt av lønnen ble trukket til pensjonsordninger, noe som kom med de tyske bergfolkene. De hadde allerede på 1600-tallet hatt 5-dagers arbeidsuke. Men det var også nedgangsperioder med sult, sykdom og nød. Vassgraut var vanlig arbeiderkost, fikk vi høre, utenom i slaktetiden. Det var en del yrkesrelaterte sykdommer pga. vått og rått klima i gruvene. Først på 1940-tallet ble det innført bruk av hjelm.

Vi ble vist og forklart hvordan mannskapsheis (kalt *fahrkunst*) i gruvene fungerte, disse var for den tidsperioden avansert ingeniørkunst og gjorde at arbeiderne slapp å klatre flere hundre meter ned og opp på stiger. De besto av to parallelle stenger som beveget seg opp og ned. Arbeiderne kunne fraktes opp eller ned i gruvesjakten ved å bevege seg vekselvis fra trinn til trinn, da den ene stangen gikk opp gikk den andre ned.

Vi ble også forklart hvordan vann ble pumpet ut av gruvene, og om heiseanordninger for å frakte opp malmen. Bøtter ble først heist opp med håndvinner, og senere ved hestevandring (hestene måtte leies rundt i jevnt tempo, ofte av barnearbeidere). Dette gjorde at de kunne heise opp 200 kg. om gangen. Senere drev vannhjul og vannsøylerpumpene i gruvesjaktene, og det måtte bygges kunstige dammer for å få nok vannkraft. Vi ble forklart at det var tyngden av vannet som var viktig, ikke hastigheten. En bøtte ble heist opp mens en annen ble senket. Stempelpumpe var en senere utvikling.

Flere bilder fra Norsk Bergverksmuseum kan dere finne på [DigitaltMuseum](#), og på nettsiden [Bergverkshistorie](#) kan man lære mer om gruedrift i Norge.

En bergmannsdrakt. Legg merke til bergverks-
symbolet (korslagt hammer og bergsjern) på lua.

Bilde: [Bjarne Jacobsen](#)

Vi fikk se forskjellige typer belysning som ble brukt nede i gruv, talglys (det ble brukt 16,8 tonn sauefett i løpet av ett år for å lage talglys, fikk

Her lærer vi om ingeniørkunsten som blir anvendt i gruvene for å frakte arbeiderne opp og ned, heise opp malmen og pumpe vann ut av graven. Bilde: Bjarne Jacobsen

KONGSBERG VÅPENFABRIKK

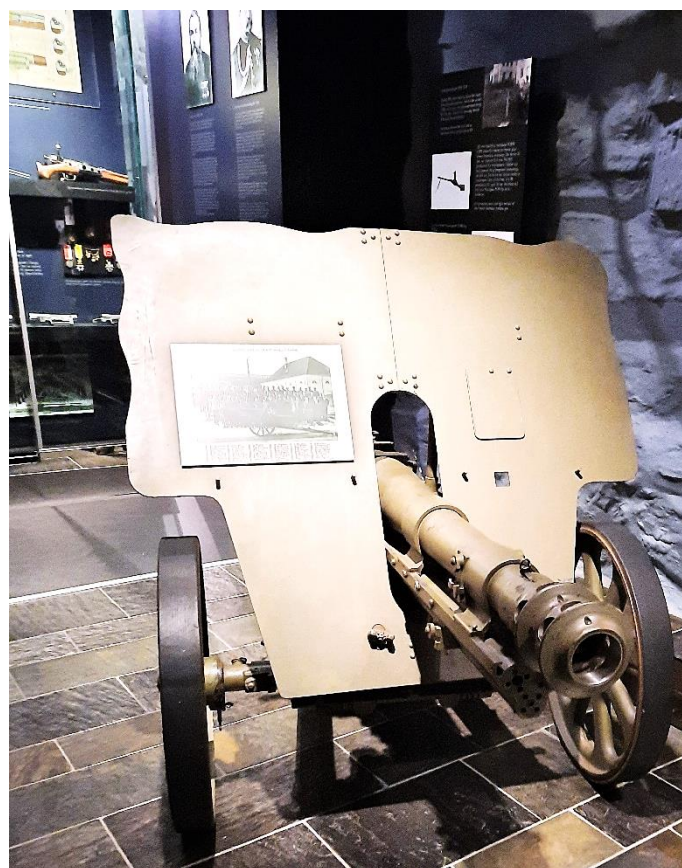
Museets industrihistoriske utstilling fortalte historien til Kongsberg Våpenfabrikk, som ble grunnlagt i 1814, som en videreutvikling av jernverket som kom i gang der fem år tidligere.

Den som vil lære mer om våpenfabrikken historie kan besøke nettsidene til [Kongsberg Våpenhistoriske Forening](#), der det også er mange gamle bilder og postkort av fabrikkene, og bilder av samt lister over våpen og ammunisjon som ble produsert der. Disse spenner fra bajonetter og musketter til kammerladningsgeværer, fra feltkanoner til Penguin-missiler.

Våpenfabrikken var også tidlig ute med sosiale ordninger for sine ansatte og den første bedriftslegen ble ansatt i 1836.

Våpenfabrikken ble avviklet i 1987, etter å ha slitt med lønnsomhet i en lengre periode.

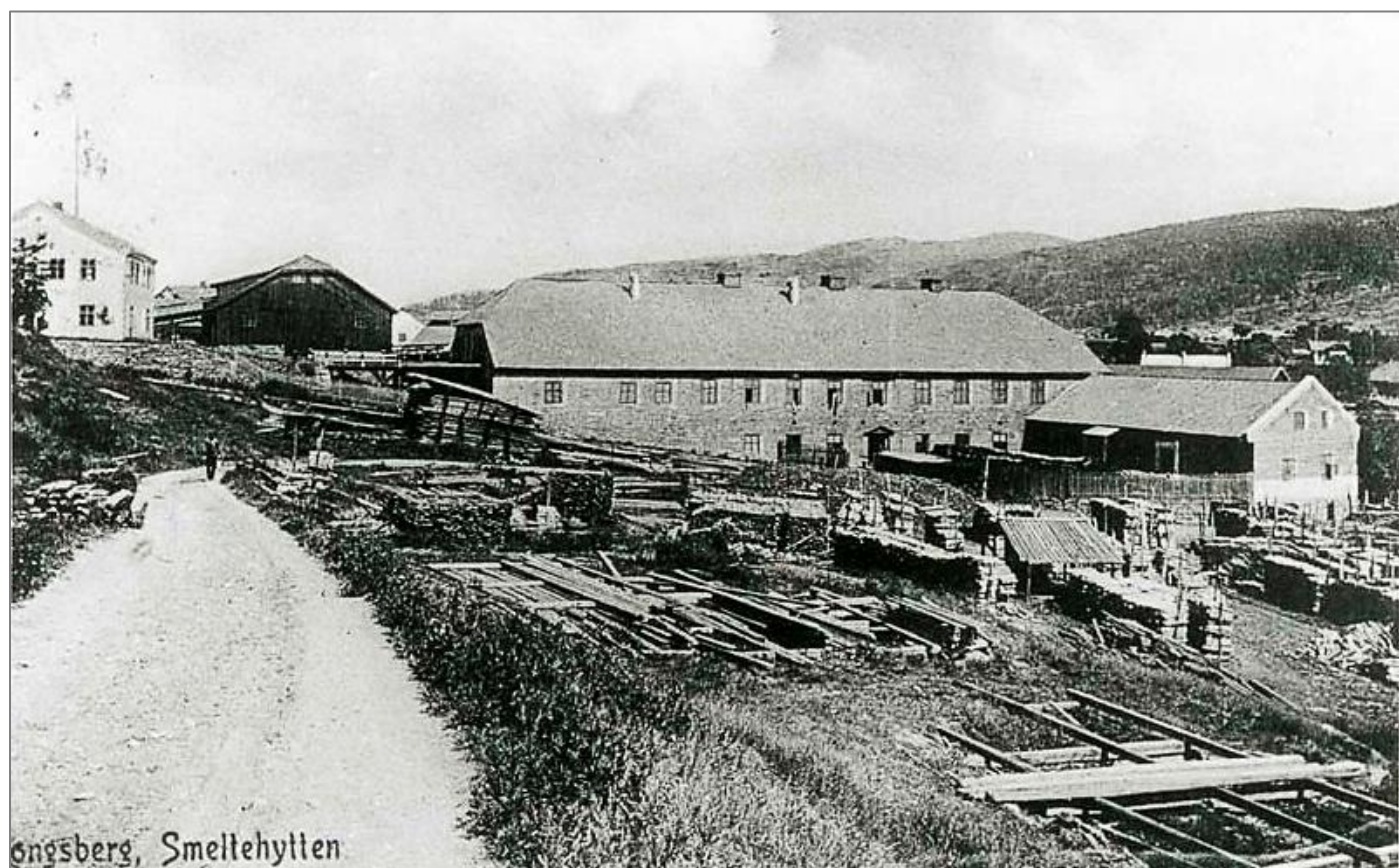
I dag spenner arbeidsplasser i Kongsberg fra oljeindustrien til romfartsteknologi, ble vi fortalt.

En av mange typer feltkanoner produsert ved Kongsberg Våpenfabrikk. Bilde: Bjarne Jacobsen

Her blir vi vist monogrammene til de elleve kongene og Sophie Magdalene, Kong Christian VIs dronning, som har besøkt Kongsberg fra Christian IV s tid frem til Kong Haralds besøk i 1995. Bilde: Bjarne Jacobsen

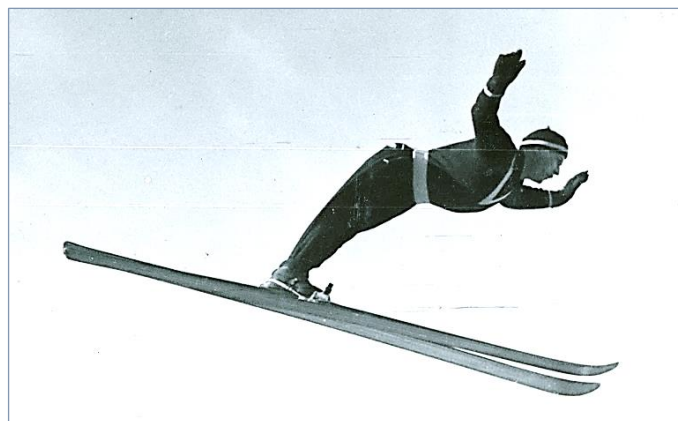
Smeltehytta slik det så ut i 1890. Bergverksmuseet befinner seg i denne bygningen nå. Bilde: Norsk Bergverksmuseum

DET NORSKE MYNTVERKET

I 1686 ble myntproduksjon flyttet fra Kristiania til Kongsberg som resultatet av sølvforekomstene der, og Den Kongelige Mynt etablert. Det hadde tidligere vært produsert mynter av sølv fra den gamle sølvgruven i Akersberg i Oslo. Selv om sølvverket nå er nedlagt, blir all norsk mynt fortsatt produsert ved Det Norske Myntverket i Kongsberg. Det preges også jubileums-mynter og medaljer, blant dem Nobels Pris medaljen, samt mynter for utenlandske oppdragsgivere. Vår guide stilte spørsmål om hvordan behovet for mynter vil utvikle seg i vår kontantløse tid.

KONGSBERG SKIMUSEUM

Sammen med Liv Berger og Laila S. Storli tok jeg en rask titt på Kongsberg Skimuseum, som er i samme bygningen. Guiden hadde fortalt om Birger Ruud fra Kongsberg som sammen med sine to brødre var en av landets mest anerkjente skihoppere. Han utviklet en ny hoppestil med fremoverbøyd kropp, og vant OL-gull to ganger så vel som mange medaljer i VM og andre konkurranser. I skimuseet fikk vi se en imponerende samling pokaler, medaljer og andre trofeer fra skisporten, samt bilder av utøverne.

Birger Ruud i svevet. Bilde: Digitalt Museum

Guiden hadde fortalt om hvordan den nye hoppestilen ble oppfunnet via en tilfeldighet, jeg har sakset følgende fra museets hjemmeside:

Opprinnelsen til «Kongsbergknekken» har sin egen historie. Birger Ruud fortalte dette til Arne Thoresen. «Det hadde seg slik at jeg fikk ny strekkbukse foran et renn i Tyrol. Buksa hadde ikke knapper foran, men moderne glidelås. Så stod jeg øverst i bakken og slo lens. Plutselig ble startnummeret mitt ropt opp – det var min tur. Jeg dro i glidelåsen, men tror du ikke den satte seg fast halvveis i hårtufsen. Likevel satte jeg utfor. Da jeg nådde hoppkanten, gjorde det så forbasket vondt å strekke ut kroppen. Derfor denne stilen.»

*Med vår guide for dagen, Morten Øvereng, i Bergverkmuseets suvenirbutikk.
Foto: Bjarne Jacobsen*

GEOLAB OG SUVENIRBUTIKK

Bergverksmuseet har også et område kalt Geolab, der skolebarn kan få undervisning og morsomme interaktive læreaktiviteter for å hjelpe dem utvikle kunnskaper om, og interesse for vitenskap, teknologi og ikke minst geologi. Og butikken ved inngangen hadde et rikelig utvalg mineraler, fossiler og eksperiment-sett for de unge, så vel som diverse suvenirer og sølvsmykker for de voksne.

MIDDAG

En kort busstur til Hokksund brakte oss til Langebru Gjestegård. Der ble vi ønsket varmt velkommen, og servert rikelige porsjoner med middagsmat, etterfulgt av kaffe, og praten gikk livlig rundt bordene.

*En trivelig middagspause på hjemturen.
Bilder: Laila S. Storli*

En stor takk til nestleder Laila S. Storli og styremedlem Bjarne Jacobsen fra samtlige deltakere for en hyggelig, lærerik og godt gjennomført tur!

Slektsgranskertips

Digitalarkivet er blant nettsidene vi slektsgranskere bruker mest. Men overser vi en del andre nyttige funksjoner på Arkivverkets sin hjemmeside?

Hvis man går på [Arkivverket.no](https://arkivverket.no) og klikker på menyen øverst til høyre, finner man opplysninger om mange emner. Her er noen av de mest matnyttige:

- Kom i gang med å bruke arkiv
- Eiendomsopplysninger
- Finn din slekt
- Våre brukerveiledninger
- Våre tjenester

Under hver av disse er et utvalg emner, noen for amatører og andre for fagfolk. Her kan man finne ut mer om bl.a. taushetsbelagte opplysninger; hvordan arkivverket i Norge er organisert; om kilder til gårdshistorie slik som panteregistre og pantebøker; hva et sjeleregister inneholder; tips til hvordan man kan finne opplysninger om sjømenn og krigsseilere; hvordan skiftene er ført; og om en del kilder man antagelig ikke har hørt om før.

I tillegg er det artikler om slektsgranskings- og historie-relaterte emner. Nyhetsartikler holder oss oppdatert med det som skjer i Arkivverket.

Her leser vi bl.a. at Digitalarkivet er for tiden under en betydelig omlegging, som vil gjøre at det vil «se annerledes ut, ha mer innhold og være enklere i bruk enn i dag».

Nasjonalbiblioteket har en «Håndbok for Riksarkivet», fritt tilgjengelig på nb.no, for den som vil gå i dybden om Riksarkivets organisasjon og kilder.

«Brukernes eget forum» er også blant Arkivverkets tjenester, og er et alternativ eller komplement til Slegt og Datas «Slektsforum». Det er ikke så godt organisert i kategorier som Slektsforumet, innleggene er ført i kronologisk rekkefølge, men man kan søke etter navn, stedsnavn osv.

Det kan være lærerikt for erfarne forskere så vel som nybegynnere å bruke litt tid på å studere emnene på Arkivverkets nettside!